

בס"ד

ספר

חדוזה דשמעתה

חידושים וביאורים על מסכת
כתובות

בחמלת ה' עלי ובזכות אבותי הק' זי"ע
ירחמיאל ישראל סעקולא
בן אאמו"ר הג"ר מרדכי דוב שליט"א
אבד"ק עמק תפלה הארנוסטייפל

תמוז תשפ"ו

©

כל הזכויות שמורות להמחבר
אין להעתיק, לשכפל, לצלם, להדפיס,
או להפיץ כל חלק מספר זה בכל צורה שהיא,
ללא רשות מפורשת בכתב מהמחבר.

הערות והארות יתקבלו בשמחת התורה
ירחמיאל ישראל סעקולא
848.210.3846

הסכמת אאזמו"ר הג"ר יצחק יעקב סעקולא זצ"ל*
אבד"ק סאדאוונא ור"מ ומנהל מתיבתא תורה ודעת

בס"ד

Rabbi I. Sekula

1424 51st St. Brooklyn NY 11219

יצחק יעקב סעקולא

אב"ד סאדאוונא

א' דר"ח אדר ב' תשפ"ב

לכבוד נכדי היקר הבה"ח ירחמיאל ישראל נ"י בן לבני הרב הגאון ר' מרדכי דוב שליט"א אבד"ק הארנוסטיפל

שמחתי לראות גליונות מספרך היקר 'עדות לישראל', ומאד נהניתי מהם, שהם דברים נכונים וחזקים, וניכר בהם שיגעת ועמלת בענינים אלו בבהירות גדולה.

יהי רצון שתזכה להמשיך ללמוד וללמד לשמור ולעשות ולקיים מתוך הרחבת הדעת, ויזכו הוריך שליט"א לרוות ממך רב נחת לאורך ימים ושנים טובות.

***קבלתי על ספרי 'עדות לישראל'**

הסכמת חו"ז הג"ר בנימין זאב לאנדוי שליט"א

דומ"ץ טאהש בארא פארק

בס"ד

לכבוד נכדי היקר האברך המופלא והמופלג בתורה ויראת שמים, חריף ובקי טובא ורב הכשרון, ה"ה הרה"ג ר' ירחמיאל ישראל סעקולא שליט"א בן כבוד מחותני הגה"צ רבי מרדכי דוב שליט"א אבד"ק עמק תפלה הארנוסטייפל, וחתן חתני כבני ה"ה הרב הגאון המפורסם והמושלם הר"ר שלמה זלמן עהרענרייך שליט"א ראש הכולל נתיבות התלמוד, ה' עליהם יחיו.

מה מאד שמחתי לראות הגליונות של ספרך החשוב חדוותא דשמעתתא על מס' כתובות, אשר בו ירדת למצולות והעלית פנינים יקרים ונחמדים, מאירים כספירים. גם נכתבו בסגנון נעים אשר בוודאי הלומד ימצא הדברים ערבים ומתוקים. וכל כדן אמרו חכמים ז"ל אל תחזיק טובה לעצמך, רק טוב להוציאם לאור עולם כדי שיתבדרו שמעתתי בי מדרשא להרבות הדעת ולהרחיב גבולי הקדושה.

ואני תפלה שתזכה לישב באהלה של תורה מתוך מנוחת הדעת ולהמשיך לחדש חידושי תורה ויפיצו מעינותיך חוצה להגדיל תורה ולהאדירה, עד ביאת ינון במהרה בימינו אמן.

זקיןד הכו"ח בהערצה,

ז' א' / 13/13

הסכמת אאמו"ר הג"ר מרדכי דוב סעקולא שליט"א אבד"ק עמק תפלה הארנוסטייפל

Rabbi Mordechai Dov Sekula
1191 Hickory St. Toms River NJ

בס"ד

מרדכי דוב סעקולא
אבד"ק עמק תפלה הארנוסטייפל

ד' סיון יום שני משלשת ימי הגבלה תשפ"ו לפ"ק

ישמחו הלומדים וירננו התלמידים בהוצאתו לאור של ספר **חדוותא דשמעתתא** על מס' **כתובות** מאת בני היקר האהוב החביב והנחמד אוצר בלום של תורה ויראת שמים, כליל המעלות והמדות שמנו חכמינו ז"ל, רך בשנים ואב בחכמה עדיו לגאון ולתפארת כש"ת ה"ה מוה"ר **ירחמיאל ישראל שליט"א** אשר משחר ילדותו נהג בעצמו לכתוב כל הערה וחיידוש שעלה לו בשעת הלימוד, וכבר זכה להוציא לאור את ספריו עדות לישראל ועבדי יעקב, ועכשיו אחר לימוד מס' כתובות בדיבור חברים יותר משלש שנים ביגיעה ובסקידה רבה, זכה בסייעתא דשמיא ללבן הסוגיות על כל המסכתא בביאורים נפלאים דברים מחדדין שמעתתא בטוב טעם ובסברא ישרה, ועברתי על כל הספר וראיתי חיידושים ישרים בחכמה ובתבונה לעומקא דשמעתא בסוגיות במס' כתובות, וכל זה כתב בכתב יפה בנפה אחר נפה, להאריך ולקצר כפי הצורך כדי שיאירו עיני הלומד, ובסוף הספר הוסיף סימן אחד הערות קצרות על סדר דפי המסכתא, וראוי ונכון להפיץ ספר נכבד זה בישראל ובודאי תהי' לתועלת גדול להלומדים מס' כתובות, להפיח רוח חיים ושמחה בחדוותא דשמעתתא לכל ההוגים והלומדים בה.

שמחה כפולה היא לנו שבני היקר המחבר שליט"א כלל בתוך ספרו כמה סימנים חיידושים על מס' כתובות מתוך כתב יד קדשו של אאמו"ר הגה"צ מוה"ר **יצחק יעקב זצללה"ה זי"ע אבד"ק סאדאוונא ור"מ ומנהל מתיבתא תורה ודעת** אשר כתב חיידושים ומערכות על הרבה חלקים מש"ס שעדיין לא ראו אור הדפוס, ובני המחבר שליט"א עבר עליהן בעמל רב לחלק את הקטעים לסמנים בכותרות ולציין כל מקור, וברור לי בלי ספק שזכותו הגדול של אותו צדיק אאמו"ר זצללה"ה יעמוד לבני היקר שליט"א להתעלות מעלה מעלה על במתי התורה היראה וחסידות ללמוד וללמד לחדש וללבן בעוד חלקי התורה ולהגות באמרות אלוך צרופה מתוך בריות גופא ונהורא מעליא וכט"ס.

אפרוש כפי בתפלה לפני אבינו שבשמים שחפץ ה' בידך יצליח וספרך החשוב יעלה על שולחן מלכים, מאן מלכי רבנן, וימצא חן בעיני הלומדים ליהנות ולהתענג מהבושם הזה, ויחדו בחדוותא דשמעתתא להרגיש המתיקות שבתורה, וכה יתן ה' וכה יוסיף שתעלה מעלה מעלה על במתי התורה, ללמוד וללמד לחדש וללבן ולהעלות עלי גליון עוד הרבה חיידושי תורה מתוך מנוחת הנפש והרחבת הדעת, ולהמשיך להוציא לאור חיידושים על התורה ושאר סוגיות הש"ס ויפוצו מעיינותיך חוצה ורבים יהנו מאור תורתך, ותזכה ביחד עם נוי"ב עזרתך בקודש אשתך החשובה והיקרה מרת רבקה תחי' לגדל בתכם נחמה נייטשא תחי' ובנכם מנחם יהודה ניי"ו לתורה לחופה ולמעשים טובים בלי שום מכשול, לחנכם בדרך הסלולה לנו מדור דור מאבותינו הקדושים נבג"מ, ויקוים בנו הפסוק (ישעיה נט, יא) "לא ימושו מפיד ומפי זרע ומפי זרע אמר ה' מעתה ועד עולם", מתוך בריות גופא, ומתוך שמחה ונחת לאורך ימים ושנים טובות.

אביך אוהבך ודורש שלומך וטובתך מלוני"ח כל הימים

מרדכי דוב סעקולא

הסכמת מו"ח הג"ר שלמה זלמן עהרענרייך שליט"א

ראש הכולל נתיבות התלמוד בארא פארק

בס"ד

לכבוד אהובי חתני כבני הרב הגאון המופלא איש האשכולות סיני ועוקר הרים הרב ירחמיאל ישראל סעקולא שליט"א בן כבוד מחותני הגה"צ רבי מרדכי דוב שליט"א אבדק"ק עמק תפלה הארנוסטייפל

בשבח והודאה להשי"ת שזכיתי לראות פרי עמלך ספר נפלא "חדוותא דשמעתתא" עמ"ס כתובות, שזכית לברר סוגיות עמוקות בש"ס בהיקף עצום לאמיתה של תורה, ביגיעה והתמדה ביחד עם כשרונותיך הברוכים ומתוך דיבוק חברים, והדברים שמחים ומאירים, ובטוח אני שכל הרואה יאמר 'ברקאי'. והנה להראות חביבותך אכתוב הערה להשתעשע בדבריך הנעימים.

הנה בסימן ע"ד כתבת לחדש דיש שני אופנים של ביטול שליחות, (א) באופן שעבר על דעת משלחו על כן לא נעשה שליח כלל. (ב) אופן שנעשה שליח על דבר זה ומ"מ הוי עיוות בהשליחות ושייך הסברא דלתקוני שדרתיך ולא לעוותי, ובזה ביארת סוגיית הגמרא כתובות צט: עיי"ש.

וכבר העירותי דיש נפק"מ בזה לדינא וכמו שאבאר. דלכאורה יש להעיר דהנה מבואר בשו"ע חו"מ סימן קפ"ח (סעיף ה) כל היכא שהשליח משנה מדעת המשלח בטל השליחות מכל וכל, ובש"ך סק"ב כתב דאפילו אם השליח רוצה להשלים חסרונו, וע"כ מיירי בהודיע שהוא שליח וכמבואר בסימן קפ"ב דאם לא כן המקח קיים בינו לבין השליח, ובאופן זה כיון שאינו מחויב לתקן העיוות, השליחות בטל אפילו רוצה לתקן העיוות כיון שלא היה שליח לדבר זה. ולפי זה נמצא דשניהם יכולים לבטל המקח בין הלוקח ובין המוכר כיון שאין כאן שליחות ואין כאן מקח, הרי מבואר מזה דכשהשליח משנה מדעת המשלח ליכא מכירה כלל, וגם הלוקח יכול לחזור, וגם לא מהני תיקון המעוות.

וצ"ע מהדין המבואר בשו"ע סימן קפ"ח (סעיף ו) כל סרסור שהודיע ללוקח שחפץ זה או קרקע זה של ראובן ואחר שקנה הלוקח אמר המוכר איני רוצה למכור בדמים אלו, מחזיר הלוקח שהרי לא פסק לו דמים ואמר לו מכור בכך וכך, ועיי"ש בסמ"ע סקט"ו בשם הב"י שכתב וז"ל, ונראה דאע"פ שהמוכר יכול לחזור בו אין הלוקח יכול לחזור, ועיי"ש בנתיבות סק"ח דמיירי בנתאנה השליח והמוכר יכול לבטל המקח אבל מ"מ אין הלוקח יכול לומר כיון שהמוכר יכול לבטל מחמת שלא נעשה שליח לעוות א"כ הוי כאילו לא נמכר ע"י שליח והוי כמוכר דבר שאינו שלו, ורק מי שנתעוות יכול לבטל. ולכאורה לפי"ז ה"ה דאם השליח מתקן הדבר ואין כאן עיוות לכאורה גם המשלח לא יהא רשאי לבטל המקח. והוא לכאורה סתירה למה שנתבאר בסימן קפ"ח דמלשון השו"ע שכתב דנתבטל השליחות מכל וכל ומשמע דשניהם יכולים לחזור, וגם דלא מהני תיקון המעוות, וכאן בסימן קפ"ח מבואר דרק המשלח יכול לחזור, וגם דמהני תיקון המעוות, וצ"ע.

ועל כרחך צריכים לחלק ולומר דבסימן קפ"ח מיירי באופן שעבר על דעת משלחו ולא נעשה שליח לדבר זה כלל, על כך בטל השליחות מכל ושניהם יכולים לחזור, וגם לא מהני

הסכמת מו"ח הג"ר שלמה זלמן עהרענרייך שליט"א

ראש הכולל נתיבות התלמוד בארא פארק

תיקון המעוות, דלאו משום מעוות הוא דבטל, רק משום דלא עשה השליחות כלל. משא"כ בסימן קפ"ה מיירי באופן דנעשה שליח לדבר זה רק הוי עיוות בהשליחות ובאופן זה רק המשלח יכול לחזור ולא הלוקח, וגם מהני תיקון המעוות.

וכן מדויק בלשון הרמב"ם (פ"א מהל' שלוחין ושותפין ה"ב), שליח שעבר על דברי משלחו לא עשה כלום. וכן אם טעה בכל שהוא בין בקרקע בין במטלטלין חוזר, שהרי הוא אומר לתקוני שדרתיך ולא לעוותי, עכ"ל. הרי מבואר שיש כאן שני אופנים, אופן א' שעבר על דעת משלחו ובזה כתב 'לא עשה כלום', דזה מיירי כשלא עשה השליחות בכלל ושינה מדעת משלחו, ובזה לא הוי שליחות כלל. ואופן ב' הוא שטעה ועיוות, אבל עשה מה שנשלח לו, ובזה כתב 'חוזר' דרק המשלח חוזר, דכל הטעם הוא רק לתקוני שדרתיך ולא לעוותי.

ובזה מיושב הערת הפתחי חושן (הל' שאלה ופקדון פ"ב ה"י) אמר לשלוחו למכור בית סאה משדותיו ומכר השליח בית סאתיים אין זה עיוות כדי לבטל כל המקח אלא כמוסיף על דבריו, ובהערה כט כתב דהמשפט שלום הביא בשם מחנה אפרים (הל' שלוחין סימן א') שאם אמר לו בפירוש אל תמכור יותר מבית סאה יש לומר דהוי כמעביר על דבריו והשליחות בטלה, והמשפט שלום הביא כמה ראיות לדבריו, והקשה על זה הפתחי חושן, וצ"ע דסוף סוף אין לו הפסד ולא גרע מתיקון העיוות, וא"כ למה בטל כל השליחות. ולפי הנ"ל דבאופן ששינה לגמרי ומעביר על דבריו להדיא לא נעשה שליח כלל, על כן לא מהני תיקון המעוות, דהוי כמוכר דבר שאינו שלו, ודו"ק.

ועיין בשו"ת דברי חיים (ח"א אבהע"ז סימן פ"ו) שהאריך להוכיח שכל שליח ששינה מעשיו בטלים ואין מועיל ריצוי המשלח לקיים השליחות למפרע עיי"ש, והיינו נמי כמו שנתבאר דהיכא דעבר על דעת המשלח בטל כל השליחות כולה ואפילו מתרצה שלא יהיה כאן עיוות.

ואני תפלה להשי"ת שתזכה לישב באהלה של תורה כל ימי חייד מתוך מנוחת הנפש ביחד עם נוי"ב בתי היקרה שתחי', ויפוצו מעיינותיך חוצה, ותזכה להמשיך בעבודתך הגדולה להוציא לאור חידושים וביאורים "חדוותא דשמעתתא" על כל הש"ס, ועל תנ"ך, ויתקבלו דבריך בבי מדרשא ויהנו בהן רבנן ותלמידיהן, ותזכו לראות רב נחת דקדושה מכל יוצ"ח ולגדלם ע"ד אבותה"ק נ"ע לתפארת כל בית ישראל, אכיה"ר.

חותנד המוקירך כערכך הנעלה
הכו"ח ביום כ"א תמוז תשפ"ו לפ"ק

שלמה זלמן עהרענרייך

הסכמת הג"ר איתמר גרבוז שליט"א

ראש ישיבת ארחות תורה

בס"ד יום ב' כ"ג סיון תשפ"ו
 הובא לפני גלינות חידושי תורה "חרוותא דשמעתתא", חידושי תורה
 יקרים ומאירים באורה של תורה, שנכתבו על ידי האברך המופלג בתורה
 ויראת שמים, מוהר"ר ירחמיאל ישראל סעקולא שליט"א, כתובים בטוב
 טעם ודעת.
 יהי רצון שתמשיך לחדש הרבה חידושי תורה לאמיתה של תורה בכל
 סוגיות הש"ס, להגדיל תורה ולהאדירה.
 הכו"ח לכבוד עמלי התורה
 איתמר גרבוז

בס"ד
 יום ב' כ"ג סיון תשפ"ו

הסכמת הג"ר שמואל קמנצקי שליט"א*

ראש ישיבת פילאדלפיה

שמואל קמנצקי
Rabbi S. Kamenetsky

2018 Upland Way
Philadelphia, PA 19131

Home: 215-473-2798
Study: 215-473-1212

בס"ד
ה' ניסן תשפ"ג

לכבוד הר"ר ירחמיאל ישראל סעקולא שליט"א,

ראיתי שכב' עומד להוציא לאור ספר מקיף ומורחב בעניני עבד עברי בהלכה ובאגדה. כנראה שהרבה יגיעה יגעת בסוגיא הגדולה הזאת, באשר הרחבת בכל ענין וענין באופן בהיר וקלה.

ברכתי שתזכה להוסיף לקח בעוד ספרים אחרים בסוגיות הש"ס שהרבה יהנו מהם.

ב"ר שמואל קמנצקי

*קבלתי על ספרי 'עבדי יעקב'

הסכמת הג"ר דוד שוסטאל שליט"א

ראש ישיבת בית מדרש גבוה לייקוואוד

RABBI DOVID SCHUSTAL
BETH MEDRASH GOVOHA
LAKEWOOD, N.J. 08701

בע"ח

דוד צבי שוסטאל
בית מדרש גבוה
לייקוואוד, נ.ד.

הן בא לפני ידידי יקירי ורב חביבי הרה"ג ר' ירחמיאל ישראל סעקולא שליט"א, ובידו ספרו החשוב אשר בשמו יקבנו 'חדוותא דשמעתא' על מסכת כתובות, ותוכו רצוף סימנים ערוכים על כל המסכת, ובמיטב כשרונותיו הברוכים והנעלים ומתוך עמל ויגיעה רבה, זכה לרדת לתוך עומק הענינים, ובעזה"ש"ת זכה להעלות חידושים וביאורים, דברים מאירים ומשמחים, הנאמרים בדרכי הבנה הישרה והבהירה, ערבים על שומעיהן, מיוסדים על דברי רבותינו הגדולים הראשונים והאחרונים ז"ל אשר מפייהם אנו חיים ומימיהם אנו שותים.

מ"ח מרן ראש הישיבה הגרי"ח ש"צ צוק"ל כתב בתוך הסכמה לספר שופרא דשטרא וז"ל, "האי מאן דיליף מסכת חדא ירית עלמא חדא" - מקורו בזוה"ק, ושמעו אאמר"ר צוק"ל מפי הח"ח צוק"ל בהתעוררות לגמור מסכת בשלמות, עכ"ל. אמנם זוכים אנו לראות בזה מראה ומחזה משמח ומרנין של 'חדוותא דשמעתא' איך שידידי הרב ר' ירחמיאל ישראל שליט"א, אשר יושב על התורה ועל העבודה בהתמדה גדולה ובשקידה רבה, בשאיפה טהורה לעלי' מתמדת כמדתם של בני עלייה המועטים, עם יראתו הקודמת לחכמתו, וקישוטי מידותיו התרומיות, יליף מסכת חדא מרישא ועד גמירא בעמלה של תורה להבין ולהשכיל עומק הענינים משך שלש שנים ומחצה, והיינו דאהנו לי' להיות זוכה ל'ירית עלמא חדא' בקנין המסכת ולירושה עשירה כמעין הנובע של חידושי תורה המשמחים את הלב.

איתא באבות (פ"ב מ"ב) והתקן עצמך ללמוד תורה שאינה ירושה לך, וכבר ביאר מרנא הגר"ח מולוזין צוק"ל ברוח חיים כי אף שהתורה מחזרת על אכסניא שלה, הרי שיש בחינה "מורשה קהלת יעקב" בתורה, מ"מ הרי זה דומה לבעל אכסניא, שאם מקבל את המתאכסן בסבר פנים יפות אז הוא מחזר על אכסניא שלו, אבל אם מתנכר עצמו לפניו, הוא שב לאחור, יער"ש. ומע"כ ידידי הראה בנפשו שמחפש אחר ירושת התורה, ומראה אהבתו וחשקו ורצונו לירש עולמות של תורה, זכה שמורשת מסורת התורה של ראשי המשפחה חוזרת ומחזרת אליו. והרי יש לו מורשת עשירה של גדלות בתורה ויראת שמים טהורה, מזקנו הגה"צ אב"ד סאדאוונא זצ"ל שנקרא על שמו, וזקנו הגה"צ ר' יצחק יעקב זצ"ל אב"ד סאדאוונא וממנהלי ישיבת תורה ודעת, ומצד אמו זקנו הגה"צ ר' מנחם יהודה אדלער זצ"ל אב"ד אמרי נועם טורונטו.

והנני בזה לברכו מקרב לב, שאכן יזכהו הש"ת לברך על המוגמר, ולהוציא לאור עולם פרי עמלו ויגיעו, ולהמשיך דרכו ועלייתו בקודש ללמוד וללמד, וללכת מחיל אל חיל בקניני התוה"ק מתוך בריות גופא ונהורא מעליא ומתוך מנוחת הנפש והרחבת הדעת עד כי יבוא שילה בב"א.

הכר"ח ברגשי אהבה רבה והערצה גדולה

ד"ר צבי שוסטאל
בית מדרש גבוה לייקוואוד

הסכמת הג"ר ירוחם אלשין שליט"א*

ראש ישיבת בית מדרש גבוה לייקוואוד

RABBI YERUCHIM OLSHIN
BETH MEDRASH GOVOHA
LAKEWOOD, N.J. 08701

בע"ה

ירוחם אולשין
בית מדרש גבוה
לייקוואוד, נ דז

שמחתי מאד לראות פרי עמלו ויגיעו של האברך החשוב בנש"ק הרה"ג ר' ירחמיאל ישראל סעקולא שליט"א בן לידידי מחשובי הרבנים בעירנו הרה"ג ר' מרדכי דוב שליט"א, אבד"ק עמק תפלה הארנוסטייפל בעיר טאמס ריווער יצ"ו, בנו של מו"ר הגה"צ רבי יצחק יעקב סעקולא זצ"ל אב"ד סאדאוונא ומנהל דשיבת תורה ודעת, אשר זכה לחבר חיבור נפלא בשם 'עבדי יעקב' אשר מקיף באופן רחב ועמוק את כל סוגיותי, כללותי, ופרטותי, של הסוגיא הגדולה של 'עבד עברי', ומתוך הדברים ניכר גודל הכוחות שהשקיע המחבר שליט"א בעמל ויגיעת התורה לברר וללבן סוגיא זו בשלימות על בורי'.

הרה"ג ר' ירחמיאל ישראל שליט"א הרי הוא אברך בן תורה ובן עליי' אמיתי משים לילות כימים בעמל התורה, ומלפנים זכה ללמוד בבית מדרשו בית מדרש גבוה בלייקווד, וידיו רב לו בבירור וליבון סוגיות הש"ס, בדרך הישרה, בעמקות וחריפות כיד ה' הטובה עליו.

ועל אחת כמה וכמה שספר זה הקדיש לזכרו הנעלה של זקנו הגאון הגדול מגדולי מרביצי תורה שבדורינו, הגה"צ רבי יצחק יעקב סעקולא זצ"ל, שהי' ר"מ ומנהל בישיבת תורה ודעת קרוב ליובל שנים, אשר הי' מגדולי מעתיקי השמועה ומנחילי המורשה, ומטובי בעלי מחדשים והמשפיעים בדורינו, וזכה להעמיד אלפי תלמידים הגונים במשך שנים רבות. ברור הדבר שכל דורות הנאמנים של משפחתו ותלמידיו שהשאיר אחריו לברכה בכלל, וספר זה בפרט, גורמים עילוי גדול לנשמתו הטהורה, וימליץ טוב בעדנו ובעד כל ישראל.

והנני לברך את המחבר שחפץ ה' בידו יצליח, ודבריו יתקבלו בבי מדרשא בחיבה, ויזכה לעלות עוד ועוד במעלות התורה וקניני' מתוך מנוחת הנפש וישוב הדעת, ויזכה לחדש חידושי תורה ולחבר עוד ספרים הרבה לזכות את הרבים ולהרביץ תורה ויראה בישראל.

הכו"ח לכבוד התורה ולומדי' ועמלי'

ירוחם אולשין

*קבלתי על ספרי 'עבדי יעקב'

הסכמת הג"ר יצחק סורוצקין שליט"א

ראש ישיבת טעלז ומתיבתא ד'לייקוואוד

הרב יצחק סורוצקי

1416 Arboretum Parkway

Lakewood NJ 08701

1992 31x1

יורה דא עפני האדורק באפרשן דר גסנים אצג יתבאר
הערון בטרונוטן ודעוואוס ונעעים גרוף העצה ירגישאל
זרחל סעוועץ זוגעט פונעם מאך אלס רחסי-טרי
גיבוריו מער אעוואג קעגנמא גיקולום ודיאוריף
על אש כבוד לעהקס צו אמרי בוי ישיבה
אברהם.

[illegible]

הרבה שטח ירקני גדול היה מוקף וזרוע
היה מוקף הולדות והמקום שלשון שמו, ולבאיה.
הרבה שטח מוקף. הרבה הרבה וזרוע
הרבה הרבה הרבה וזרוע הרבה והרבה

צ"ל, גלגליות מן חסיד סורובין, וינקה

הסכמת הג"ר יצחק סורוצקין שליט"א

ראש ישיבת טעלז ומתיבתא ד'לייקוואוד

הרב יצחק סורוצקין
1416 Arboretum Parkway
Lakewood NJ 08701

תמוז תשפ"ו

הנה בא לפני האברך כמדרשו, רך בשנים ואב בחכמה, מצוין בכשרונותיו העצומים והנעלים, הרה"ג הנעלה ירחמיאל ישראל סעקולא, שבדעתו להוציא לאור עולם ראשית פרי ביכוריו, ספר חרוותא דשמעתתא חידושים וביאורים על מס' כתובות שנתחדש לו אחרי רוב יגיעה ועמל.

הופתעתי לטובה בחיבורך הנכבד אשר נראה בו רב גדלך וידך החזקה בהיקף הענינים ובעומק העיון לכל פרטי' ומקומות' היטב. וזכית לגלות אורות חדשים בעמקי הסוגיות, ולחדור לתוכיות הענינים, דברים מחודשים ומופלאים, המרהיבים עיני המעיינים, שבטחוני יביא תועלת מרובה.

ברכתי שספרך יתקבל ברצון בבי מדרשא ורבים יהנו מדבריך העמוקים והמתוקים להגדיל תורה ולהאדירה.

תזכה לעלות מעלה מעלה בתורתנו הקדושה ולזכות את הרבים בעוד ספרים יקרים וחשובים.

יצחק בלאאמו"ר מרן הגר"ב סורוצקין זצוק"ל

תוכן הענינים

הקדמה.....ז

פרק ראשון - בתולה נשאת

סימן א	הגיע זמן ולא נישאו.....	כא
סימן ב	אונס בגיטין.....	כו
סימן ג	פסיק רישיה דלא ניהא ליה.....	לא
סימן ד	כלה בלא ברכה אסורה לבעלה.....	לו
סימן ה	ברי ושמא באיסורין.....	לט
סימן ו	שויה אנפשיה חתיכה דאיסורא.....	מה
סימן ז	אלא על עסקי קינוי וסתירה.....	נג
סימן ח	גר קטן.....	נו
סימן ט	מחלוקת רבן גמליאל ורבי יהושע.....	ס
סימן י	ברי ושמא עם חזקת הגוף.....	סח
סימן יא	מאן דמכשיר בה מכשיר בבתה [שיטת הרא"ש].....	עד
סימן יב	מאן דמכשיר בה מכשיר בבתה [שיטת הר"ן].....	פד
סימן יג	ראוה מדברת ומעוברת.....	צא

פרק שני - האשה שנתארמלה

סימן יד	העדים שאמרו כתב ידינו הוא אבל אנוסים היינו.....	צה
סימן טו	אין אדם משים עצמו רשע.....	קא
סימן טז	פלגינן דיבורא.....	קח

סימן יז	בענין מודה בשטר שכתבו [מאאזמו"ר זצ"ל].....	קיג
סימן יח	מערכה בענין מודה בשטר שכתבו.....	קיו
סימן יט	מפיהם ולא מפי כתבם.....	קמז
סימן כ	בענין איסור שבויה [מאאזמו"ר זצ"ל].....	קנ
סימן כא	עד אחד בשבויה.....	קנג
סימן כב	אין אדם מעיד על עצמו.....	קס
סימן כג	חזקת אבהתא.....	קסט
סימן כד	תרומות ומעשרות ומתנות עניים בזמן הזה.....	קעה

פרק שלישי - אלו נערות

סימן כה	אשה הראויה לו.....	קפא
סימן כו	חייבי מיתות וכריתות שוגגין.....	קפה
סימן כז	קם ליה בדרכה מיניה בשני מעשים.....	קצ
סימן כח	זוממי מוציא שם רע.....	קצג
סימן כט	בענין ממון לזה ונפשות לזה [מאאזמו"ר זצ"ל].....	קצז
סימן ל	שלא השם המביאו לידי מלקות מביאו לידי תשלומין.....	קצט
סימן לא	בענין עדים זוממין לאו בני התראה ניהו [מאאזמו"ר זצ"ל].....	רד
סימן לב	קם ליה בדרכה מיניה דבא במחתרת.....	רו
סימן לג	גנב בשבת וטבח בחול.....	רי
סימן לד	תנא דבי חזקיה.....	רטו
סימן לה	זכות האב בבושת פגם וצער.....	רכג

פרק רביעי - נערה שנתפתתה

סימן לו	מערכה בענין קנס לאחר העמדה בדין.....	רל
סימן לז	מוציא שם רע חידוש הוא.....	רמח
סימן לח	אישתני דינא מחיוב לפטור.....	רנג
סימן לט	אישתני גופא אישתני קטלא.....	רנו
סימן מ	סרחה ולבסוף נבעלה.....	רסב
סימן מא	האב זכאי בבתו בקידושיה.....	רסו
סימן מב	חיוב מזונות.....	רעא

סימן מג	מסר האב לשלוחי הבעל	רעז
סימן מד	חיוב פרקונה	רפא

פרק חמישי - אף על פי

סימן מה	חופת נדה	רפז
סימן מו	איני ניזונת ואיני עושה	רצג
סימן מז	קונמות מפקיעין מידי שעבוד	רצו
סימן מח	אלו מלאכות שהאשה עושה לבעלה	ש
סימן מט	חלב מהלכי שתים	דש
סימן נ	חיוב עונה	שי

פרק ששי - מציאת האשה

סימן נא	חיוב הבעל בתכשיטי אשתו	שטו
סימן נב	מטלטלי דיתמי בזמן הזה	שיט
סימן נג	מצות צדקה	שכג

פרק שביעי - המדיר

סימן נד	המדיר את אשתו מליהנות לו	של
סימן נה	יעמיד פרנס	שלג
סימן נו	שלא תטעום אחד מכל הפירות	שלה
סימן נז	היו בה מומין	שלה
סימן נח	חדא במקום תרתי לא אמרינן	שמב
סימן נט	תנא תונא כלה	שמוז

פרק שמיני - האשה שנפלו

סימן ס	קנין פירות דבעל	שנא
סימן סא	הגונב ולד בהמת מלוג	שנו
סימן סב	ירושת הבעל	שנט
סימן סג	גדר קרן ופירות	שסב

פרק תשיעי - הכותב לאשתו

סימן סד	מטלטלי דיתמי לבעל חוב לא משתעבדי	שסח
סימן סה	ינתנו לכושל שבהם	שעט
סימן סו	מטלטלי לא משתעבדי לכתובה	שפג
סימן סז	שעבודא לאו דאורייתא	שפו
סימן סח	בענין נדר ושבועה אין לי עליך [מאזמו"ר זצ"ל]	שצא

פרק עשירי - מי שהיה נשוי

סימן סט	קדימה בשעבודים	שצד
סימן ע	טענין מזויף	שצט
סימן עא	בעל חוב מאוחר שקדם וגבה	תג

פרק אחד עשר - אלמנה ניזונת

סימן עב	הטוען אחר מעשה בית דין	תז
סימן עג	אלמנה המוכרת למזונות ולכתובה	תיד
סימן עד	לתקוני שדרתיך ולא לעוותי	תיו
סימן עה	שניה אין לה פירות	תכא

פרק שנים עשר - הנושא את האשה

סימן עו	אתם עד"י	תכה
סימן עז	כיבוד אחיו הגדול	תכט
סימן עח	מחילת כתובה	תלג

פרק שלשה עשר - שני דיני

סימן עט	ולא תקח שוחד	תלו
סימן פ	פרוכת תחת בנין	תלט
סימן פא	צאי מעשה ידיך במזונותיך	תמב
סימן פב	הכל מעלין לארץ ישראל	תמח
סימן פג	הכל מעלין לאתויי עבדים	תנב

נספחים

סימן פד	בתולה נשאת ליום הרביעי	תנה
סימן פה	איסור סוטה לבעלה	תנט
סימן פו	מכשיר בבתה לכהונה [שיטת הרמב"ם]	תסד
סימן פז	תוך כדי דיבור	תעא
סימן פח	פתח בית אביה	תעה
סימן פט	קידשה על תנאי וכנסה סתם	תעח
סימן צ	האשה שנפלו לה נכסים לא תמכור	תפד
סימן צא	לקט הערות על סדר המסכת	תפט

הקדמה

דבר הכתובה

||| מסכת כתובות י"ג מדות של רחמים |||

י'תברך ה'יוצר ו'ישתבח ה'מאציל, אשר ברוב רחמיו וחסדיו הגיענו עד הלום, לברך על המוגמר להוציא לאור ספר 'חדוּוּתָא דשמעתתא' על מסכת כתובות. בתורת הקדמה ופתיחה נתתי אל לבי לתור בחכמה, להעמיק חקר בענין מסכת נפלאה זו, מסכת כתובות, לגלות צפונות מעומק דברי חכמינו ז"ל על שגב גדלותה ומעלתה.

בספר הון עשיר (להמקובל רבי עמנואל חי ריקי זצ"ל, הקדמה לכתובות) כתב וז"ל, כתובות יש בו שלשה עשר פרקים כנגד י"ג מדות שהתורה הנקראת כתובה כמו שאמרו רז"ל (שמות רבה מו, א) נדרשת. ואין לתמוה איך נרמזו ענייני התורה וכתובתה במסכתא זו, שהרי אמרו רז"ל (תענית כו:): ביום חתונתו זה מתן תורה, עכ"ל. למדנו מדבריו ד"ג פרקי מסכת כתובות מכוונים ל"ג מדות שהתורה נדרשת בהם.

ועוד יותר מזה מצינו בדברי זקניי הרה"ק ר"ר שמעלקא מניקלשבורג זי"ע (נזיר השם, בהקדמה ד"ה מדרש), דהנה, במדרש (אסתר רבה ט ג) איתא, ויאמר המן אף לא הביאה אסתר המלכה וגו', ארבעה הם שפתחו באף ואבדו באף, ואלו הן נחש, ושר האופים, ועדת קרח, והמן. נחש דכתיב (בראשית ג, א) אף כי אמר אלהים, שר האופים דכתיב (שם מ, טז) אף אני בחלומי, עדת קרח דכתיב (במדבר טז, יד) אף לא אל ארץ, המן דכתיב (אסתר ה, יב) אף לא הביאה אסתר המלכה. ולפי זה הקשה הרבי ר' שמעלקא זי"ע דאם כן למה פתחו חכמינו ז"ל מסדרי המשנה פרק אף על פי במסכת כתובות בתיבת 'אף', הרי כל אלו שפתחו ב'אף' נאבדו באף, ואם כן לא נאית לעשות כן.

הוא מוטיב לה והוא מפרק לה, ד"ג פרקי מסכת כתובות מכוונים כנגד י"ג מדות של רחמים, והמדה החמישית ב"ג מדות של רחמים הוא מדת 'ארך אפים', (לכמה שיטות, כמבואר בראשונים ראש השנה טז. עיין שם), אם כן יש בו המתקה למדת 'אף', שהרי מדה זו ענינה הוא דהקב"ה מאריך 'אף', ולכך שפיר פתח הפרק החמישי במסכת כתובות דייקא בתיבת 'אף', שכאן הוא המקום שבו נמתק בחינת ה'אף' ונעשה 'ארך אפים', ודפח"ח.

ודבריו הקדושים משלימים דברי ספר הון עשיר הנ"ל, לפי הידוע מזוהר הקדוש (חלק ג' סב.) די"ג מדות שהתורה נדרשת בהם מכוונות נגד י"ג מדות של רחמים, אם כן כמו דגילה לן ההון עשיר די"ג פרקי המסכת מכוונים נגד י"ג מדות שהתורה נדרשת בהם, אם כן מובן דכמו כן טמון בהם הקשר לי"ג מדות של רחמים.

והנה, אם כי דברים אלו הם מהדברים העומדים ברומו של עולם, ושגבו מבינתנו, מכל מקום במה שניתן הרשות ננסה לטעום אפס קצהו בקצה המטה מנופת צוף דברי חכמים וחידותם, להבין פשר הקשר בין פרקי מסכת כתובות, לי"ג מדות של רחמים וי"ג מדות שהתורה נדרשת בהם, אשר הוא כחידה סתומה, מה ענין זה לזה.

||| י"ג מדות של רחמים – הנהגה בשעת ריחוק ח"ו |||

ובכדי לבאר הקשר בין מסכת כתובות לי"ג מדות של רחמים וי"ג מדות שהתורה נדרשת בהם, עלינו להקדים תחילה דברי הזוהר הק' הנ"ל די"ג מדות שהתורה נדרשת בהם מכוונים נגד י"ג מדות של רחמים, שאף הוא מסתרי תורה, אבל לפי קט שכלנו ניתן לדרוש בזה בשבעים פנים לבאר מהו הקשר בין י"ג מדות של רחמים לי"ג מדות שהתורה נדרשת בהם.

דהנה, גילוי י"ג מדות של רחמים בא לאחר שחטאו ישראל בעגל, ונגזר עליהם מפי עליון גזירת כליה, אז ויחל משה את פני ה' אלקיו, ורעיא מהימנא התנפל בעד עמו, ולאחר בקשה ותחנונים נעתר ה' לבקשתו 'ויאמר אני אעביר כל טובי לפניך וקראתי בשם ה' לפניך וחנותי את אשר אחון וריחמתי את אשר ארחם' (כי תשא לג, יט). ואכן כך היה מעמד הנשגב, כמתואר שם (לד, ו - ז) 'ויעבור ה' על פניו ויקרא, ה' ה' א-ל רחום וחנון ארך אפים ורב חסד ואמת. נוצר חסד לאלפים נושא עון ופושע וחטאה ונקה וגו'.

ומאיר עינינו רש"י ז"ל לימדנו בזה דברים נשגבים, וז"ל, ויאמר אני אעביר וגו' - הגיעה שעה שתראה בכבודי מה שארשה אותך לראות, לפי שאני רוצה וצריך ללמדך סדר תפלה, שכשנצרכת לבקש רחמים על ישראל, הזכרת לי זכות אבות, כסבור אתה שאם תמה זכות אבות אין עוד תקוה, אני אעביר כל מדת טובי לפניך על הצור, ואתה צפון במערה, וקראתי בשם ה' לפניך, ללמדך סדר בקשת רחמים, אף אם תכלה זכות אבות. וכסדר זה שאתה רואה אותי מעוטף וקורא י"ג מדות (ראש השנה יז:), הוי מלמד את ישראל לעשות כן, ועל ידי שיזכירו לפני רחום וחנון, יהיו נענים, **כי רחמי לא כלים. עכ"ל.**

דבר הלמד מענינו. עד לשעת גילוי זה היתה הנהגת הקב"ה עם בני ישראל תלוי לפי 'זכות', ולכך ביקש משה רבינו רק בזכות אבות. ורק אם ישראל ראויים לכך אז הם זוכים לקרבת ה' והשראת שכינתו, ואם חלילה סרו מן הדרך אשר צויתם אז אבדה תקוותם. עכשיו נתגלה הנהגה חדשה, מדות של **רחמים**, שאפילו בעת שישראל חוטאים ויורדים מן הדרך, גם אז לא פסקה אהבתו מהם, ובכל מצב ומצב רחמיו עלינו, 'כי רחמי לא כלים'.

וכך לימדונו חז"ל (ברכות ז.) וחנתי את אשר אחון אע"פ שאינו הגון, ורחמתי את אשר ארחם אע"פ שאינו הגון. ב"ג מדות של רחמים נתחדשה ההנהגה לרחם אף על מי שאינו הגון ואינו כדאי. ודבר זה נקבע לדורות, כמו שאמר ר' יוחנן (ראש השנה יז:) 'אלמלא מקרא כתוב אי אפשר לאומרו, מלמד שנתעטף הקב"ה כשליח צבור והראה לו למשה סדר תפלה אמר לו **כל זמן** שישראל חוטאין יעשו לפני כסדר הזה ואני מוחל להם'.

הרי למדנו דברים ברורים, שיסודם של י"ג מדות של רחמים הוא אופן הנהגה הקיימת אפילו במצב שבו כלל ישראל רחוקים ח"ו מהקב"ה מחמת חטאם, ואפילו באותו מצב נקבעו מדות הרחמים של הקב"ה ליתן יד לפושעים ולהחזירם אליו מחמת רוב טובו וחסדו – כי רחמי לא כלים.

||| י"ג מדות שהתורה נדרשת בהם |||

ומכאן פונים אנו לשורשם של י"ג מדות שהתורה נדרשת בהם. דבר ידוע הוא שקשר הקב"ה עם כנסת ישראל הוא על ידי התורה הקדושה, כמו שגילו לנו חז"ל (תענית כו:) 'ביום חתונתו – זה מתן תורה', וכהנה רבות. הנה כי כן, כמו שבקשר הקב"ה עם כלל ישראל מצינו שתי הנהגות, הנהגה של מדת הדין בזמן שישראל ראויים וקרובים אל ה', והנהגה של מדות הרחמים בזמן שישראל בבחינת הריחוק, כמו כן בתורה הקדושה מצינו שנחלקת לשני חלקים: תורה שבכתב, ותורה שבעל פה, והן הן שני מצבים הנ"ל. תורה שבכתב היינו דברי הקב"ה בכבודו ובעצמו ששמענו ממשה רבינו אשר שכינה מדברת מתוך גרונו של משה, וכן עבדיו הנביאים בדורות הבאים אחריו. כל אלו בכלל תורה שבכתב הן. וזהו התורה של הזמן של 'קורבה' לה', זמן שזוכים לשמוע מפי ה' רצונו וחכמתו בבחירות ובחיבה. אבל תורה שבעל פה היא דייקא כל הדברים שלא שמענו מפי הקב"ה או נביאיו, רק נתחדשו על ידי חכמי הדורות שבכל דור ובכל מקום, בלי שום שמיעה או ראייה ברורה מפי הקב"ה, רק בהסתרה ובכח שכלם, והם בבחינת הריחוק כביכול מהקב"ה, תורה זו היא התורה של הגלות, התורה של 'אינו הגון', התורה של 'תמה זכות אבות'.

אבל לא הניח הקב"ה חכמי הדורות שימצאו לעצמם לסלול דרך להבין דבר ה', רק מתחילה מסר להם י"ג מדות שהתורה נדרשת בהם, אשר על ידי מדות אלו יהיה ביכולת חכמי הדורות ללמוד ולהבין דבר מתוך דבר מתוך ספר התורה, להורות ההלכה אשר לא נכתבה בפירוש שם, לחדש חידושי תורה בדעתם ושכלם, תורה שלא שמעו מפי הגבורה, אבל תורה שלימה היא. וכל זה רק מחמת שנתן הקב"ה את הכלים לזה, שמסר את הי"ג מדות שהתורה נדרשת בהם כדי שאפילו במצב של ריחוק, במצב של ויחדלו הקולות, שפסקה נבואה וחזון, גם אז יהיה האפשרות לבני ישראל להשיג רצון ה' וחכמתו.

הנה כי כן ברור מאליו הקשר בין י"ג מדות של רחמים לי"ג מדות שהתורה נדרשת בהם. שניהם כאחד מבטאים ההנהגה הנפלאה של הקב"ה במצב של **ריחוק**, במצב שאין כלל ישראל ראויים לכך ואין הקב"ה משרה שכינתו ומגלה רצונו בברירות, גם במצב כזה יהיה אפשר להתקרב אל ה' ולדעת דרכיו. י"ג מדות של רחמים הם באופי התפלה, וי"ג מדות שהתורה נדרשת בהם באופי התורה, אבל שניהם ענין אחד – הנהגת הקב"ה עם בני ישראל אפילו במצב בו הם רחוקים ממנו ח"ו.

||| י"ג פרקים במסכת כתובות |||

ומכאן שבים אנו לגילוי הצדיקים שהבאנו בתחילת דברינו שגילו לנו די"ג פרקי מסכת כתובות מכוונים כנגד י"ג מדות שהתורה נדרשת בהם, וכנגד י"ג מדות של רחמים. ענין מסכת כתובות הולך וסובב על חיובי הבעל לאשתו שנכללים כולם בכלל הכתובה. הרמב"ם (פרק יב מהלכות אישות הלכה א, ב) הביא חיובי כתובה בזה הלשון, כשנושא אדם אשה בין בתולה בין בעולה בין גדולה בין קטנה אחת בת ישראל ואחת הגיורת או המשוחררת יתחייב לה בעשרה דברים ויזכה בארבעה דברים. והעשרה, שלשה מהן מן התורה ואלו הן, שארה כסותה ועונתה, שארה אלו מזונותיה, כסותה כמשמעה, עונתה לבא עליה כדרך כל הארץ. והשבעה מדברי סופרים וכולן תנאי ב"ד הם, האחד מהם עיקר כתובה, והשאר הם הנקראין **תנאי כתובה**, ואלו הן לרפאותה אם חלתה, ולפדותה אם נשבת, לקוברת אם מתה, ולהיות נזונת מן נכסיו ויושבת בביתו אחר מותו כל זמן אלמנותה, ולהיות בנותיה ממנו נזונות מנכסיו אחרי מותו עד שתתארסנה, ולהיות בניה הזכרים ממנו יורשין כתובתה יותר על חלקם בירושה שעם אחיהם, עכ"ל.

אם נתבונן בכלל עשרה חיובים הללו, שחילקם הרמב"ם לשנים, שלשה מן התורה ושבעה מדברי סופרים, נווכח מיד שחלוקים הם זה מזה בזמן חיובים ואופי מהותם. השלשה מן התורה – שאר כסות ועונה – כולם נוהגים רק **כשיש** אישות ואיש ואשה שרויים יחד, אז יש חיובי שאר כסות ועונה. מה שאין כן כל שבעה חיובי כתובה כולם נוהגים אך ורק **כשאין** ביניהם אישות, דהיינו בגרושה או אלמנה, או לגבי נשבת דאינם שרויים יחד, או חלתה דאין לה החיוב לעשות מלאכות לבעלה כמבואר בגמרא (כתובות סג:) ולא הוי המצב של אישות בשלימות, וחיובים אלו מחייבים את הבעל אפילו במצב של ריחוק וניתוק, דגם אז חייב לפרנס ולעזור לאשתו.

ועומק הדברים בזה הוא, דכל עניני הנישואין וחיובי האישות אצל בני ישראל, יסודם ושורשם בהנהגת הקב"ה עם רעיתו כנסת ישראל, וכידוע דהעבודה היא להיות דומה לשכינה להדמות לדרכיו ומדותיו, כמו שהקב"ה מנהג עולמו בהנהגת איש ואשה, כך צריך כל אחד להתנהג בחסד ורחמים בהנהגת איש ואשתו. הנה כי כן, מכיון שלמדנו דבקשר הקב"ה עם כלל ישראל ישנם שתי הנהגות, הראשונה – מדת הדין, מהלך של 'זכות' אבות, ובנוסח אחר: תורה שבכתב, אשר ענינו הקשר והחיבור כשכלל ישראל הם ביחד עם הקב"ה ועושים רצונו של מקום. והשניה – מדת הרחמים, מהלך של 'אע"פ שאינו הגון ואינו כדאי', י"ג מדות של רחמים, ובנוסח אחר: תורה שבעל פה, קשר וחיבור במצב של ריחוק, במצב של ניתוק. כיון דישנם שתי הנהגות אלו בהנהגת הקב"ה עם ישראל, כמו כן ישנם שתי הנהגות אלו בקשר איש ואשתו, אשר כאמור הוא כתבנית קשר קודשא בריך הוא וישראל. הקשר של שאר כסות ועונה היינו המהלך של **מדת הדין**, כששרויים יחד באהבה ואחווה ושלוה, וזהו כנגד בחינת זכות אבות והנהגה שלפני י"ג מדות של רחמים, [וכאמור, שהרמב"ם העמיד שחיובים אלו הם מדאורייתא ובכלל תורה שבכתב, שהם באמת בבחינת תורה שבכתב, תורה כששרויים ביחד]. אבל יש גם כן הקשר של חיובי כתובה, שזהו המהלך של **מדת הרחמים**, כשאינם שרויים ביחד זה עם זה, גם

אז יש ביניהם איזה קשר ואיזה זיקה להדדי, [וחיובים אלו העמיד הרמב"ם שהם מדברי סופרים, דחיובים אלו יסודם מאותה הבחינה של תורה שבעל פה, קשר של ריחוק].

אם כנים אנחנו בזה, יש לנו הרגשה עמוקה במנין י"ג פרקי מסכת כתובות, אשר כאמור הם כנגד י"ג מדות שהתורה נדרשת בהם וי"ג מדות של רחמים. ולהמבואר הכל אחד, די"ג מדות של רחמים וי"ג מדות שהתורה נדרשת בהם, שניהם כאחד מורים על הקשר שיש בין הקב"ה לכנסת ישראל אפילו במצבים של ריחוק וניתוק ח"ו, אשר גם במצב כזה מקושרים בקשר בל ינתק. כמו כן מסכת כתובות, כשמו כן הוא, מסכת העוסקת בחיובי **כתובה**, אשר חיובים אלו הם החיובים בין איש לאשתו במצב של ניתוק וריחוק כמו שנתבאר, אשר יסודם ושורשם בהנהגת הקב"ה עם ישראל ביי"ג מדות של רחמים וי"ג מדות שהתורה נדרשת בהם.

||| לולי תורתך שעשועי |||

לסגירת המעגל יש להביא דברים נפלאים ממדרש איכה רבתי (פרשה ז, ג) אשר לומדים אנו בו על הקשר בין התורה, ההנהגה בגלות, וחיובי כתובה, ודברי המדרש מקבלים תוספת הבנה לאור דברינו. וז"ל המדרש, ר' אבא בר כהנא בשם ר' יוחנן אמר משל למה הדבר דומה, למלך שנשא מטרונה וכתב לה כתובה מרובה ואמר לה כך וכך חופות אני עושה לך, כך וכך ארגוונות טובות אני נותן לך. הניחה המלך והלך לו למדינת הים ואיחר לשם, נכנסו שכנותיה אצלה והיו מקניטות אותה ואומרות לה הניחך המלך והלך לו למדינת הים ושוב אינו חוזר עליך, והיתה בוכה ומתאנחת, וכיון שנכנסה לתוך ביתה פותחת ומוציאה כתובתה וקוראת ורואה בכתובתה כך וכך חופות אני עושה לך, כך וכך ארגוונות טובות אני נותן לך מיד היתה מתנחמת. לימים בא המלך, אמר לה בתי אני תמה איך המתנת לי כל אותן השנים, אמרה לו אדוני המלך אלמלא כתובה מרובה שכתבת ונתת לי כבר אבדוני שכנותי. כך עובדי כוכבים מונין את ישראל ואומרים להם אלקיכם הסתיר פניו מכם וסילק שכינתו מכם עוד אינו חוזר עליכם והן בוכין ומתאנחין, וכיון שנכנסין לבתי כנסיות ולבתי מדרשות וקורין בתורה ומוציאין שכתוב (ויקרא כו, ט) ופניתי אליכם והפריתי אתכם, ונתתי משכני בתוכם, והתהלכתי בתוכם, והן מתנחמין. למחר כשיבא קץ הגאולה אומר להם הקב"ה לישראל בני אני תמה מכם היאך המתנתם לי כל אותן השנים, והן אומרים לפניו רבש"ע אילולי תורתך שנתת לנו כבר אבדנו האומות, לכך נאמר זאת אשיב אל לבי ואין זאת אלא תורה שנאמר (דברים ד, מד) וזאת התורה, וכן דוד אמר (תהלים קיט, צב) לולי תורתך שעשועי אז אבדתי בעיני, עכ"ל.

למדנו מדבריהם הקדושים, שהקשר והחיזוק שיש לכלל ישראל בתוך ימי הגלות והריחוק הוא אך ורק בתורה הק', והמשל שהביאו על זה חכמי החידות הוא לכתובת המטרונה שהיה לה מקור של חיזוק בימים שהיה בעלה מרוחק ממנה במדינת הים, ובקריאתה את הכתובה נתחזקה בבטחונה שעוד ישוב עליה כימי קדם. הרי למדנו דברים ברורים, שמהותה של הכתובה הוא לחזק את האשה בימי הריחוק, ושורשו בעליונים הוא במה שיש לכלל ישראל התורה הק' בימי הגלות וההסתור, ואף על פי כן מתחזקים בה תמיד.

||| זאת אשיב אל לבי על כן אוחיל |||

ודברי תורה משלימים זה את זה. הפסוק עליו דרשו במדרש דרש זה הוא הפסוק באיכה (ג, כא) 'זאת אשיב אל לבי על כן אוחיל', ואין זאת אלא תורה. הפסוק הבא אחריו מיד הוא 'חסדי ה' כי לא תמנו כי לא כלו רחמיו' (שם, כב), לשון זה 'כי לא כלו רחמיו' הוא לשונו הקדוש של רש"י על התורה (כי תשא לג, יט) שהבאנו לעיל כשביאר מהותה ונקודת ענינה של י"ג מדות של רחמים, 'וכסדר זה שאתה רואה אותי מעוטף וקורא י"ג מדות, הוי מלמד את ישראל לעשות כן, ועל ידי שיזכירו לפני רחום וחנון, יהיו נענין, כי רחמי לא כלים', עכ"ל, ונתבאר בדברינו דמדה זו 'כי רחמי לא כלים' – היינו מדת הרחמים אפילו במצב של ריחוק, ואם כן נמצא דהענין של 'זאת אשיב אל לבי על כן אוחיל', שהמשילו חז"ל להנחמה שבתוך הכתובה אפילו במצב של ריחוק, ענין זה יסודו ושורשו הוא 'חסדי ה' כי לא תמנו כי לא כלו רחמיו', הגילוי וההנהגה של 'כי לא כלו רחמיו' הוא הסוד של י"ג מדות של רחמים – 'כי רחמי לא כלים'.

דבר הספר

||| מסכת כתובות – ש"ס קטן |||

חסדי ה' כי לא תמנו כי לא כלו רחמיו. במה אקדם לה' אכף לאלקי מרום, על כל הטוב והחסד אשר עשה עמדי, ותמיד משפיע עלי מחסדו וטובו הגדול אשר אין לו סוף, בכל הענינים הקטנים עם הגדולים, בגשמיות וברוחניות. אילו פינו מלא שירה כים, ולשונינו רנה כהמון גליו, ושפתותינו שבח כמרחבי רקיע, אין אנחנו מספיקים להודות לך ה' אלוקיננו ואלוקי אבותינו ולברך את שמך מלכנו, על אחת מאלף אלפי רבי רבבות פעמים, הטובות נסים ונפלאות שעשית עם אבותינו ועמנו.

ואם על הכל חייבים להודות, על אחת כמה וכמה טובה כפולה ומכופלת למקום עלינו, שזיכני לישב על שדה התורה והעבודה במנוחת הנפש וישוב הדעת, להגות באמרי שפר בכל פנותיה ומחנותיה. ושהחיינו וקיימנו והגיענו לזמן הזה לסיים מסכת כתובות כולה בעיון והבנה. למותר לציין גודל העבודה ללמוד ולסיים מסכת כתובות, אשר כידוע דנקראת 'ש"ס קטן' (הקדמת אא"ז בעל הפלאה לספרו על כתובות), ובצוואת הר"ר שעפטיל בן השל"ה הק' זי"ע (יש נוחלין, אות כה) איתא דמסכת כתובות 'כולל כל התלמוד'. וראה נא מה שכתב רבן של ישראל המהרש"ל בהקדמה לים של שלמה (על מסכת יבמות) 'ועל מסכת כתובות יגעת שנה תמימה ולא הגעתי אלא לשני פרקים'. ובשו"ת רבי בצלאל רנשבורג זצ"ל (סימן לח) כתב לאחד שהיה מתמיה על שאיחר לענות על מכתבו וז"ל, ואני עדן סמכוני באשיות מאשר גמרתי וסיימתי ת"ל מסכת כתובות עם התלמידים הש"י, ומאוד מאוד יגעתי בה להפיק רצונם והוא ש"ס קטן ולא מילתא קלילא, עכ"ל. ובספר מעשה איש (חלק ה עמוד עג) הביא שבקטנותו שאל הגר"ח קניבסקי זצ"ל למרן החזון איש זצ"ל איזה מסכת הוא המסכת הקשה בש"ס, והרהר החזון איש

קימעא וענה, 'מסכת כתובות'. הרי לנו שכבר צווחי קמאי דקמאי גדולי עולם על עוצם העבודה שיש בלימוד מסכת כתובות על בוריה, ואם בארזים נפלה שלהבת מה יענו איזובי קיר.

ואכן, יגיעה עצומה ועמל רב השקעתי בלימוד והבנת מסכת זו, במשך סך הכל של שלוש שנים ומחצה עברתי על דפיה הקדושים בליבון אחר ליבון ובירור אחר בירור, לזכות לסייעתא דשמיא לאסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא. ואקוה לה' שלא טעיתי בדבר הלכה. ובחמלת ה' עלי מאוצר מתנת חנם, ובזכות אבותי הק' שרפי מעלה זיעוכי"א זכיתי לחדש ביאורים ובירורים בהרבה סוגיות המסכת, להבין ולהשכיל בטוב טעם ודעת, ליישר הדורים ולפרק שברים, לחדש חידושים ולטעום מצוף נועם מתיקות עומק ורוחב תורתינו הקדושה.

||| התנצלות על כתיבת הספר |||

ואם כי ידעתי מיעוט ערכי וקט שכלי להכניס ראשי במקום אשר דברו בו אבות העולם, אך מכל מקום לא נמנעתי מלהעלות על הכתב מה שעלה במצודתי בלימוד מסכת זו. ותמכתי יסדותי בדברי הספר חסידים (אות תקל) וז"ל, וכל מי שגילה לו הקב"ה דבר ואינו כותבה, ויכול לכתוב, הרי גוזל מי שגילה לו, כי לא גילה לו אלא לכתוב, דכתיב (תהלים כה, יד) סוד ה' ליראיו ובריתו להודיעם, וכתיב (משלי ה, טז) יפוצו מעיינותיך חוצה, וזה שכתב (קהלת יב, יד) **יבוא במשפט על כל נעלם** אם טוב – שגילה לו, אם רע – שאינו כותבה, עכ"ל. הרי דיהיה משפט מיוחד לעתיד לבא על כל חידוש ודבר תורה שהעלים האדם. ועל פי זה פירש בספר נפלאות התפארת שלמה (הקדמה אות ז) הפסוק (תהלים קיט, מג) 'ואל תצל מפי דבר אמת עד מאד כי למשפטיך יחלתי', שלא יימלט מפי לגלות כל דברי תורה שנתחדשו לי, **כי למשפטיך יחלתי** – כי יש על זה משפט מיוחד על כל נעלם. הרי דחוב קדוש הוא לכתוב החידושים שמתחדשים לאדם. על כן אזרתי כגבור חלצי למלאכת הקודש, לכתוב בעט סופר מהיר ביגיעה ועבודה קשה, דבר דבר על אופניו בסייעתא דשמיא.

וזאת למודעי כי הרבה מן החידושים שנתחדשו לי הם בעומק הפשט בסוגיות הקשות והמסובכות, בביאור דברי רש"י ותוספות ושאר הראשונים, וגם בדברי המהרש"א ומהר"ם שי"ף ועוד מרבתינו גדולי האחרונים במהלך הסוגיות וביאור ענפיהם. חידושים אלו ניתן להבינם ולעמוד עליהם רק כאשר מונחים ראשו ורובו בתוך הסוגיא ובחשבון השקלא וטריא. ואם כי היגיעה והעמל בחשבונות הסוגיות אין לך מדה יפה הימנו, מכל מקום לתועלת הקורא בחרתי להכניס בספר זה רק החידושים שהם שוים לכל נפש, שאינם קשורים לעמקי חשבונות הסוגיות, רק הם חידושים כאלו שניתן להבינם גם בלי להיות נאחז בסבך הסוגיא, שהם ענינים כלליים במסקנת הגמרא ודברי התוספות וגם לרבות חידושים בשיטת הרמב"ם, הצד השווה שבהם שכולם חידושים המתקבלים על הלב ומובנים בהשקפה ראשונה, וגם נתתי דין קדימה לחידושים כאלו ששייכים לסוגיות כלליות בכל הש"ס, אשר מתוך החידוש והביאור כאן יש ללמוד על הכלל כולו גם בהרבה מקומות אחרים.

אבל פטור בלא כלום אי אפשר, לכך בסוף הספר הוספתי סימן אחד 'לקט הערות על סדר המסכת' שבו נקבצו הערות וביאורים קצרים וגם לרבות כמו קושיות שלא מצאתי יישוב עליהם, ערוכים

ומסדורים על סדר דפי המסכת. ועוד חזון למועד בעז"ה לזכות להוציא לאור החידושים האחרים אשר עודם בכתובים, חידושי הגפ"ת וחשבונות הסוגיות למען יהיה לתועלת ללומדי ועמלי התורה.

ואם כי יש מקום לבעל דין לומר דמסכת כתובות היא מן המקומות שדשו בה רבים, ונלמדת בעיון רב בכל הישיבות והיכלי התורה ברחבי העולם, וכבר נתחברו עליה ספרים הרבה אין קץ, וכי נשאר עדיין מה לחדש במסכת זו. חלילה לומר כן, והא לך דברי מרן החפץ חיים זצ"ל בספרו שם עולם (פרק י) על מה שאמרו בגמ' (עבודה זרה ה.) תנא דבי אליהו לעולם ישים אדם עצמו על דברי תורה כשור לעול וכחמור למשאוי, וכתב בשם עולם וז"ל, ומה שאמר בלשון 'לעולם', דאל יחשוב האדם דסוגיא זו כבר בררו אותה גדולים שלפנינו ואין לי שוב במה לעיין בה ולחדש בה דבר. אל יאמר האדם כן, כמו שאמרו חז"ל (עירובין נד:) דמה הדד הזה כל זמן שתינוק ממשמש בו הוא מוצא בו טעם, אף דברי תורה כן. ובאמת יש לכל אחד ואחד מתלמידי החכמים חדרי חדרים בתורתו כמו דאיתא בתנא דבי אליהו (רבה פרק ו), ולכל אחד ואחד מזומן לו חלקו. וזהו שאמר לעולם ישים אדם עצמו וכו', היינו שיחשוב **שלעצמו הרי היא כמי שלא נחרשה עדיין**, וכשיחרשנה יוציא אחר כך הוא גם כן ממנה פרי, עכ"ל. הרי שפתי כהן ברור מללו, דבכל סוגיא וסוגיא, אפילו אלו שכבר דשו בה רבים, לגבי כל אחד ואחד הוא כשדה שלא נחרשה עדיין מעולם, וכל פעם שאתה ממשמש בה אתה מוצא טעם חדש.

||| תועלת הענין להדפיס חידושי תורה גם אם אינם אמת לאמיתיה |||

והנה, מדרך הטבע הוא כשבא אדם כמוני להוציא לאור ספר חידושי תורה, אז עולים בלבו מחשבות והרהורים על טיבם ואמיתותם של הדברים שבתוך הספר, שמא אינם לאמיתיה של תורה, וכן אולי נסתרים ממקום אחר, או שאינם בקו הישרות וכדומה, ועל ידי זה רפו ידיהם מדברי תורה כמה מחברים באומרם מה לי לצרה הזאת להוציא לאור דברים שאינם ראויים לאומרם. ודברי תורה צריכים חיזוק, לכך אמרתי להעתיק כאן שלשה סיבות נכבדות אשר בהם יוצדק הדפסת חידושי תורה, גם אם ייתכן שאינם לאמיתיה של תורה ממש.

טעם הראשון – משום שיש קבלת שכר על דברי תורה אפילו אם טעה האדם. ויסוד הדברים מדברי רבינו הראב"ד זצ"ל בהשגות על הרי"ף (כתובות, פרק ג') וז"ל, אמר אברהם ידעתי בנפשי כי מן הנבראים הקלים אשר ברא האלקים אני ולא השגתי לאחת מן החכמות הקלות אשר לחכמים מפני כובד טבעי ומאשר הציקוני תלאות ועלילות הזמן המתגלגלות על בני האדם, ולא חכמתי, ידי למו פי שמתני, כי השכל אין והדבר אין בי. אך אמרתי אולי יחשבו אותי לאויל מחריש, בין טוב לרע לא יפריש, ולכן פציתי פי לדבר, אולי אהיה ובשפל פעם יפול ופעם יתגבר. הנה ראיתי בהלכות הרב אלפסי ז"ל דברים נפלאים ואולי מבלי ראות עיני כאשר תכהין עיני הרואה כאשר יסתכל בעין השמש מפני חלישות טבעו. ואמת כי היה לי לעצם את עיני ולסגור דלת פי וללכת אחריו אל הימין ואל השמאל מאין נטות, אבל כי היא מלאכת שמים והמלאכה גדולה ואין בה תכלית לבשר ודם **אבל העוסק בה מקבל שכר בין מוטעה בין שוגג** על כן לא נמנעתי לחפש אחריו כאשר תשיג ידי פעם לסתור ופעם לחזק אע"פ שאיני יכול לסתור וגם היא אינו רק כי ה' חפץ למען צדקו יגדיל תורה ויאדיר, עכ"ל.

הרי לן דברים ברורים שאפילו אם כל החידוש וההשגה אינו רק 'מבלי ראות עיני כאשר תכהין עיני הרואה כאשר יסתכל בעין השמש מפני חלישות טבעו', מכל מקום קבע נחרצות ש'**העוסק בה מקבל שכרו בין מוטעה בין שוגג**', דיש שכר טוב אפילו אם טעה ולא כיוון ההלכה, מכל מקום נכון וראוי לכתוב ולהדפיס, משום שזהו מלאכתה של תורה, וכמו שסיים הראב"ד שכל זה נכלל בכלל הפסוק 'ה' חפץ למען צדקו יגדיל תורה ויאדיר'.

וגדולה מזו האריך רבינו בעל קצות החושן זצ"ל בהקדמת ספרו ומחביבות הדברים אעתיק לשונו, אמנם לזאת יחרד איש פן ידבר בתורה בדברים אשר לא כן, ושכל האנושי לואה להשיג האמת, ובפרט כוונת התורה שרפים ואופנים לא השיגו אלקים הבין דרכה, והוא דמשקר העונש ר"ל מבואר בזוהר היכן היא מלה סלקא ושתיקתם יפה מדיבורם שלא יכשלו בשנונם. אך לא נתנה התורה למלאכי השרת ואל האדם נתנה אשר לו שכל האנושי ונתן לנו הקב"ה התורה ברוב רחמיו וחסדיו, כפי הכרעת שכל האנושי **גם כי אינו אמת בערך השכלים הנבדלים**, עכ"ל. ובהמשך דבריו שם כתב עוד דבר נורא וז"ל, ובזה יובן הא דאיתא בזוהר (הקדמה, ד:): מחידושי אורייתא דבורא ארץ חדשה, ומי יבא אחרי המלך את אשר כבר עשהו ולחדש דבר מעתה, והכל ברא הקב"ה חוץ מן השקר שבני אדם בודין מלבן, ומאן דמשקר ח"ו אין זה חידושי התורה, והאמת כבר היה. אבל הקב"ה בחר בנו ונתן לנו את התורה כפי הכרעת שכל האנושי **אע"פ שאינו אמת**, וא"כ המחדשו הוא **חידוש גמור** רק שיהיה אמת בהכרעת שכל האנושי, וזו שהראה הקב"ה למשה כל מה שתלמיד ותיק עתיד לחדש, כי נתחדשו הדברים על פי התלמיד המחדש, עכ"ל. ואין אנו צריכים יותר מזה, לחזק ידים רפות, דכל מה שמחדש האדם בכוונה טהורה להבין דבר ה', והוא אמת בהכרעת שכל האנושי, אז זהו חידוש אמיתי, כיון שהקב"ה נתן התורה כפי הכרעת התלמידי חכמים.

וכעין זה כתב רבינו הרמ"א זצ"ל בהקדמה לספרו 'מחיר יין' על מגילת אסתר וז"ל, **ואם ח"ו שלא אכוון אל האמת בשום פנים ולא בדבר אחד ממנו** מ"מ אסמוך דעתי בב' דברים, האחד, באמרם ז"ל כל חרשיי טבין וחרשיי דאורייתא בישין, וכל פטפטיי בישין ופטפטיי דאורייתא טבין, פירוש חרשיי ר"ל שתיקון פטפטיי ר"ל דבור, וכזה אני אומר **אף אם לא אכוון המאמר כלל מכל מקום לא אצא מכלל פטפטיי דאורייתא דטבין**, עכ"ל. וכנראה דענין פטפטיי דאורייתא הוא הענין שהתורה נקבע כפי שכל האנושי כדברי הקצות החושן הנ"ל, והכל ענין אחד, דכל דבר וחידוש בתורה טוב ונכון, אפילו אם אינו לפי האמת ממש.

טעם השני – דבר אחד טוב מציל על כל הספר. ידוע מה שכתב רבינו בעל נתיבות המשפט זצ"ל בהקדמה לספרו 'תורת גיטין' וז"ל, ואקוה שאף חכם שבחכמים לפעמים ימצא בו דבר טוב, כאשר לפעמים ימצא באמתחת עני דבר טוב. ואמר החכם **כי דבר אחד טוב יציל על הספר כולו**, עכ"ל.

ועל דרך זה מצינו דברים נפלאים שכתב רבינו בעל הפרי מגדים זצ"ל בהקדמה לחיבורו הגדול על השולחן ערוך, וז"ל, גם מה שפירשתי דברי הגאונים הט"ז והמג"א באורח חיים, וביותר דעה בט"ז וש"ך ז"ל, פן כוונתי לפעמים האמת. **ואם בכל החיבורים שעשיתי כוונתי שלש פעמים האמת די לי וטוב**

מאד, עכ"ל. והדברים נוראים למתבונן. ואם כן נכון לב האדם בטוח שעכ"פ פעם אחת בכל הספר כיוון לאמיתה של תורה, וממילא כבר זה מציל על כל הספר. וגם בדרך כלל יש עכ"פ שלשה פעמים דבר אמת בכל הספר, ואז הרי יש על זה פסק הלכה מהפרי מגדים שזה אינו רק בתורת 'מציל' על הספר, רק זה '**טוב מאד**' כלשונו, ואם כן אין הדבר צריך לפנינו שאין שום חשש להוציא לאור ספר להגדיל תורה ולהאדירה.

טעם השלישי – שעל ידי הספר יתעוררו אחרים לכוון לאמיתה של תורה. בספר דרך פקודיך לזקיני בעל הבני יששכר זצ"ל (מצוה א חלק המחשבה אות כו) האריך בדברים נפלאים דבכלל מצוות פריה ורביה הוא לחדש חידושי תורה, שהם בחינת ילדים ברוחניות, ילדי השכל. וכתב שם באריכות שיש 'ענינים שמצינו במצוות פריה ורביה שנוגעים גם לחידושי תורה, כגון דכמו בגשמיות צריך להוליד רק מאשה כשרה, כך ברוחניות צריך לחדש חידושי תורה עם תלמידים הגונים, וכמו דבגשמיות ישמח את אשתו לדבר מצוה, כך ברוחניות צריך לומר מילתא דבדיחותא לפני הלימוד (שבת ל:), עיין שם בכל דבריו. ולפי זה חשבתי לומר דכמו דלגבי פריה ורביה בגשמיות נפסק להלכה (אבן העזר סימן א סעיף ו) שאם הוליד בנים ומתו רח"ל, אבל יש לו בני בנים, אז קיים מצות פריה ורביה. אם כן נראה דכמו כן ברוחניות, אם ימצא שהחידושים שחידש הם ח"ו בבחינת מתים, דאינם לאמיתה של תורה ואינם בני קיימא, מכל מקום אם זכה על ידי חידוש זה להוליד חידוש בלב השומע והלומד, דהיינו שתלמיד חכם אחד שלמד חידוש זה נתעורר על ידי זה לחשוב ולהבין דבר נכון ואמיתי מכח החידוש הלז, אזי נחשב כאילו החידוש הוליד בנים, ואפילו אם החידוש הזה בעצמו לא נתקיים, מכל מקום אכתי יש בזה קיום פריה ורביה. ואם כן הרי זה טעם נכון להוציא לאור ספר מלא בחידושי תורה, כיון שעל ידי הדברים שנתחדשו בו לא ימלט שלא יתעורר אחד להבנה חדשה ואמיתות בתורה, והיה זה שכרי.

||| שם הספר 'חדוותא דשמעתתא' |||

קראתי שם הספר 'חדוותא דשמעתתא', על פי דברי הזוהר הק' (חלק א קלח). דלעתיד לבוא לא יתבטל היצר הרע מן העולם, 'דאלמלא יצר הרע **חדוותא דשמעתתא** לא ליהוי', אבל לא מנוולא כקדמותא, עכ"ל. והרי בכל יום אנו אומרים 'ואהבת את ה' אלקיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאדך' (דברים ו, ה) ובמשנה (ברכות נד.) דרשו בכל לבבך – בשני יצריך, והרי הכתוב ממשיך (שם, ו) והיו הדברים האלה אשר אנכי מצוך היום על לבבך, ופירש רש"י 'מהו האהבה, והיו הדברים האלה', הרי דאהבת ה' בכל לבבך הוא על ידי לימוד התורה. ולאור דברי הזוהר הק' מובן ביותר, דכיון דעל ידי היצר הרע יש חדוותא דשמעתתא, בזה יכולים לקיים מצות 'בכל לבבך' מצוה מן המובחר, דלומדים תורה עם הכח של היצר הרע, דהיינו כח החדוותא.

וגם מרומז בו שמי ושם אבותי, 'חדוותא דשמעתתא' בגימטריא 'ירחמיאל ישראל בן ר' מרדכי דב סעקולא', וידוע מה שכתבו הקדמונים שיש לאדם לרמז שמו בשם ספרו. וגם הוא בבחינת הכרת הטוב להורי החשובים והדגולים שליט"א שגדלוני וטיפחני במסירת נפש, ויהא זה שכרם.

וגם תקותי שהחידושים בספר זה יעוררו שמחת התורה ו'חדוותא דשמעתתא' בלב לומדיהם, להבין ולהרגיש המתיקות שיש בתורה שלא מעלמא הדין, וכדברי האור החיים הק' (כי תבוא כו, ח) 'אם היו בני אדם מרגישים במתיקות ועריבות טוב התורה היו משתגעים ומתלהטים אחריה ולא יחשב בעיניהם מלא עולם כסף וזהב למאומה, כי התורה כוללת כל הטובות שבעולם'.

ותפלתי בפי שספר זה ישמש כעזר וסיוע להאיר אור התורה בסוגיות רחבות אלו, ולהשיג בהירות ומתיקות בדברי התורה הקדושה, ללמוד וללמד לשמור ולעשות את כל דברי תלמוד תורתך באהבה.

דבר ההודאה

ברגשי קודש וביראת הכבוד אנסה להביע מעט מרחשי הלב של גודל הכרת הטוב שיש לי אל מול הורי החשובים, אדוני אבי מורי ורבי הגה"צ רבי מרדכי דוב שליט"א אבד"ק עמק תפלה הארנוסטייפל ואמי מורתי הרבנית תליט"א, אשר כל דבר גדול וקטן בחיי אני חייב להם, בפה אין מלה ובלשון אין די, להודות ולהלל על הטוב והחסד שגומלים עמדי תמיד, בכל יום ובכל עת ובכל שעה, בהיותם מסורים אלי בלב ונפש כל הימים, ותמיד מבקשים טובתי, והם עומדים כמלאך ואומרים 'גדל'. מה אשיב להם והכל שלהם. עומק ורוחב הכרת הטוב לא יכילם הגליון. ומה גם שהם משמשים כדוגמא חיה לי ולכל בני המשפחה שיחיו, כשהם מסורים בכל כחם ומאודם לטובת המשפחה, לטובת בני הקהלה, לטובת הכלל והפרט. יתן ה' שיזכו ביחד לבני בריכי, חיי אריכי, ומזוני רויחי, מתוך הרחבת הדעת ונחת דקדושה, בבריות גופא ונהורא מעליא, להמשיך להרבות פעלים לתורה ולתעודה, מתוך עושר ואושר וכל טוב סלה לאורך ימים ושנים טובות.

ברגשי הכרת הטוב אזכיר את מורי חמי הגה"צ רבי שלמה זלמן עהרענרייך שליט"א ראש הכולל נתיבות התלמוד ב"פ, וחמותי הרבנית תליט"א, אשר הביאני לתוך ביתם, ועומדים לימיני בכל ענין וענין, ובמסירות ונאמנות מאפשרים שאוכל לישב על התורה והעבודה ללמוד מתוך הרחבת הדעת. יתן ה' שיזכו ביחד לבני בריכי, חיי אריכי, ומזוני רויחי, מתוך הרחבת הדעת ונחת דקדושה, בבריות גופא ונהורא מעליא, מתוך עושר ואושר וכל טוב סלה לאורך ימים ושנים טובות.

ביטוי מדויק להרגשי לבי כעת מוצא אני בדברי רבי עקיבא 'שלי ושלכם שלה הוא' (נדרים נ.). כל המונח לפניכם היום הוא אך ורק על ידי מסירותה ונאמנותה העצומה של אשתי החשובה והמהוללה תליט"א, אשר עומדת לימיני בכל עוז, לסעדי ולתמכי בכל ענין וענין, במסירות נפש למעלה מדרך הטבע, ומאפשרת שאוכל ללמוד ולחדש ולהתעלות בלי מפריע ומניעה. יזכנו הקב"ה לראות רב נחת דקדושה ביחד מכל צאצאינו, בתנו נחמה נייטשא תחי', בננו מנחם יהודה נ"י, ושנזכה לגדלם ולחנכם

על אדני התורה והמסורה, להמשיך שלשלת הזהב, בבני בריכי, חיי אריכי, ומזוני רויחי, וסייעתא דשמיא, מתוך בריות גופא ונהורא מעליא, מתוך אושר ועושר וכל טוב סלה, לאורך ימים ושנים טובות.

בזכרון עולם אעלה על נס את זכרוננו הנעלה והנשגב של אאזמו"ר הגאון הצדיק רבי יצחק יעקב בן הגאון הצדיק רבי ירחמיאל ישראל צוקללה"ה סעקולא, אבד"ק סאדאוונא ור"מ ומנהל מתיבתא תורה ודעת למעלה מיובל שנים, מקים עולה של תורה והרבצתה, העמיד תלמידים לאלפים, גדול בשלשה עמודי עולם, וניהל קהילתו הקדושה על מקום אביו הגדול זי"ע במסירות ונאמנות. ובאופן פרטי חבלים נפלו לי בנעימים, בהיות אאזמו"ר זי"ע מורי ורבי בדרך לימוד סוגיות התורה, על ידי שיעוריו המרובים וכתבים המאלפים, ותמיד היה מעודד ומחזק אותי ללמוד ולחדש ולכתוב ולהדפיס, והיה שמח שמחה גדולה כשזכיתי לכתוב חידוש או להדפיסו, ומסר מזמנו היקר לקרוא ולהאזין לחידושיי, ולהעיר עליהם וליישר דרכי ונתיבותי. ואף זכיתי לצרף לכאן גרגרים אחדים מאוצר אור תורתו העצומה, כמה חידושים במסכת כתובות מתוך גנזי כתבי ידו שהשאיר אחריו ברכה, [וזאת למודעי שחלוקת הקטעים והכתורות לא נעשו על ידו, ונכתבו כפי הבנתנו, ולכן כל טעות או שגיאה יתלה בנו ולא במקור הדברים], ועוד חזון למועד שיצאו לאור עולם כאוות נפשו הטהור. זכותו הגדול יגן על כל המשפחה ועל כל כלל ישראל, אמן. ובברכת החיים אברך לזקנתי הרבנית הצדקנית תליט"א אשר תמיד עמדה ליד בעלה הגדול ותמכה בו בכל פעולותיו הכבירות, יתן ה' לה כח וחיל להמשיך בעבודתה מתוך בריות גופא ונהורא מעליא לרוות רב נחת מכל משפחתה החשובה.

ברגשי געגועים עזים אעלה על נס את זכרוננו הנעלה והנשגב של זקני מורי ורבי הגאון הצדיק רבי מנחם יהודה אדלער צוק"ל, אבד"ק אמרי נועם טאראנטא, איש האשכולות - איש שהכל בו, עמוד התורה העבודה והחסד. אשר זכיתי בחסדי ה' ללמוד עמו בצוותא חדא למשך שתי שנים ומחצה, וממנו קניתי דרכי התורה ודרכי החיים. ועדיין צורת פניו המאירים עומד כנגדי בכל יום ויום ומאיר דרכי בעמוד אש להאיר, ומה כאן עומד ומשמש אף שם עומד ומשמש, לפעול ולהשפיע כל טוב לכל בני המשפחה בפרט, ולכל כלל ישראל בכלל. ובברכת החיים אברך לזקנתי הרבנית הצדקנית תליט"א אשר תמיד עמדה ליד בעלה הגדול ותמכה בו בכל פעולותיו הכבירות, יתן ה' לה כח וחיל להמשיך בעבודתה מתוך בריות גופא ונהורא מעליא לרוות רב נחת מכל משפחתה החשובה.

בכבוד והערצה אזכיר כאן את חו"ז הגאון הצדיק רבי מרדכי זאב עהרענרייך שליט"א אבד"ק אבן שלמה שאמלוויא, והרבנית הצדקנית תליט"א, אשר עומדים לכהן פאר בראש המשפחה החשובה, ומנחילים מורשת אבותיהם זי"ע לדורות הבאים, וזכו לראות דור ישרים יבורך, ותמיד מחזיקים ומעודדים כל עניני המשפחה בטוב ובנעימים. יתן ה' שיזכו לברכת עוד ינובון בשיבה דשנים ורעננים יהיו, מתוך הרחבת הדעת ונחת דקדושה, בבריות גופא ונהורא מעליא, מתוך עושר ואושר וכל טוב סלה לאורך ימים ושנים טובות.

בהדרת כבוד אזכיר כאן את חו"ז הגאון הצדיק רבי בנימין זאב לאנדוי שליט"א דומ"ץ טאהש בארא פארק, והרבנית הצדקנית תליט"א, אשר עומדים לכהן פאר בראש המשפחה החשובה, ממנחילי תורה

והוראה בישראל, ונהנים ממנו עצה ותושיה, וזכו לראות דור ישרים יבורך. יתן ה' שיזכו להמשיך עבודת הקודש למען הכלל והפרט, מתוך הרחבת הדעת ונחת דקדושה, בבריות גופא ונהורא מעליא, מתוך עושר ואושר וכל טוב סלה לאורך ימים ושנים טובות.

פותחין בכבוד האכסניא של תורה, כאן המקום להכיר ולהוקיר לכל מקומות התורה אשר למדתי בהם, הן בימי בחרותי, ישיבת משכן התורה טאראנטא - בנשיאות הג"ר יעקב קויפמאן שליט"א. ישיבת מאור התורה לעיקוואד - בנשיאות הג"ר אברהם צבי שמענא שליט"א, והג"ר יחיאל שרייבער שליט"א. ישיבת נחלת סופרים מאנסי - בנשיאות מו"ר הג"ר אברהם משה זיידמאן שליט"א, והג"ר פנחס איינהורן שליט"א. ישיבת בית מדרש גבוה לעיקוואד - בנשיאות ראשי הישיבה שליט"א. ולאחר נישואי, בכולל אהלי שמואל - בנשיאות הג"ר אשר אנשיל מנחם עהרנפעלד שליט"א, וכולל עיון דסאקאלוב פלעטבוש - תחת נשיאות מרא דאתרא הג"ר בנציון פרענקעל שליט"א, וראשי הכולל הג"ר יצחק ליפשיץ שליט"א, והג"ר שמואל צבי פריינד שליט"א, אשר בכל מקומות אלו זכיתי להתעלות בדרכי הלימוד בכלל, ובלימוד מסכת כתובות בפרט, בקניני התורה בשמיעת האוזן ופלפול חברים.

שנים שיושבים ויש ביניהם דברי תורה, שכינה שרויה ביניהם. כאן המקום להכיר בטובה להחברותות שלי במשך השנים, שאתם עמם למדתי מסכת כתובות, ה"ה האברכים החשובים הרב אברהם יהושע העשיל שאהנבערגער שליט"א, הרב שמואל אבא כץ שליט"א, הרב מרדכי דן הכהן קענטאר שליט"א, הרב אריה מרדכי יאנובסקי שליט"א, הרב אליעזר שנעק שליט"א, הרב שלמה פרענקעל שליט"א, והרב נפתלי גאביאף שליט"א, וכל בני החבורות בכל מקומות התורה שזכיתי ללמוד בהם. הערותיהם המחכימות פזורות על רחבי ספר זה. יברכם ה' בכל טוב ברוחניות ובגשמיות, ויזכו להתעלות בתורה ובקניניה.

אתנאה לפניו במצוות. קובעים ברכה לעצמם חברי 'מכון עלה זית', בראשות הרב הלל שמעון שימאנאוויטש שליט"א, והרב יוסף ראזענבוים שליט"א, וכל צוות העורכים החשובים, אשר השקיעו עמל ויגיעה מרובה להוציא לאור ספר זה שיהיה דבר נאה ומתקבל, ובפרט בעריכה והגהה אשר עשו בזה מלאכת אומן ומלאכת מחשבת, יתברכו מן השמים להמשיך להגדיל תורה ולהאדירה. וכן אכיר בטובה להרב דוד אריה שלעזינגר שליט"א מארה"ק אשר עבר על כל הספר כולו בעינא פקיחא להעיר ולהגיה לתקן ולשפר הלשון כדי שיצא דבר מדויק ומזוקק שבעתיים. ועל הטוב יזכר הרב יהושע שלום שפירא שליט"א מארה"ק אשר הפליא לעשות בהכנת הספר לדפוס כיד ה' הטובה עליו שיהיה הספר הדר ונאה בתכלית ההידור והיופי, יתברכו כולם מן השמים בכפלי כפליים וכל טוב סלה.

פתחו לי שערי צדק אבא במ אודה, תודה מיוחדת אזכיר כאן לידידי ורב חביבי הג"ר אלעזר ראבין שליט"א בעל מחבר ספרי 'אבא במ' הנודעים, ור"מ ביישיבת אהבת תורה, על עזרתו המרובה בכלליות, ובפרט בעיני ספר זה. יתברך מן שמיא להוסיף כח ואומץ בפעולותיו המרובים להגדיל תורה ולהאדירה מתוך כל טוב.

בטבעת הארון יהיו הבדים לא יסורו ממנו. מקום מיוחד קובעים לעצמם הנהו תמכין דאורייתא שזכו לקנות לעצמם זכות ויד ושם בספרא הדין, שהוזילו זהב מכיסם בנפש חפיצה ורוח נדיבה למען כבוד התורה ולומדיה. כל אחד ואחד בשמו הטוב יבורך במקום מיוחד בספר זה, ולא נשאר רק לברכם בברכת התורה, אשר בו כלולים כל הטובות שבעולם, שיזכו לראות הצלחה מרובה בכל עסקיהם בגשמיות ורוחניות, בבני בריכי, חיי אריכי, ומזוני רויחי, מתוך הרחבת הדעת ונחת דקדושה, בבריות גופא ונהורא מעליא, מתוך עושר ואושר וכל טוב סלה לאורך ימים ושנים טובות.

ובצאתי מן הכרך אפרוש את כפי בתפלה לה', ויהא רעוא מן קדם עתיקא קדישא שיתמשך רעותא ורחמי, חינא וחסדא, בנהירו עלאה, ברעותא וחדוותא, עלי ועל כל בני ביתי ועל כל הנלוים אלי ועל כל בני ישראל עמיה. ויפרקינא מכל עקתין בישין דייתון לעלמא, ויזמין ויתיהב לנו מזונא ופרנסתא טבתא בלי צרה ועקתא, וייתי לנא ולכל נפשנא חינא וחסדא וחיי אריכי ומזוני רויחי ורחמי מן קדמיה. וכשם שעזרתני לסיים מסכת זו, כך אזכה להתחיל מסכתות וספרים אחרים ולסיימם, ללמוד וללמד, לשמור ולעשות ולקיים את כל דברי תלמוד תורתך באהבה, להמשיך בבירור וליבון כל סוגיות התורה לאורכה ולרחבה, מתוך הרחבת הדעת ונחת דקדושה וכל טוב סלה לאורך ימים ושנים טובות.

ואסיים בדברי הגאון רבי שלמה קלוגער זצ"ל בהקדמה לספרו שו"ת טוב טעם ודעת (תנינא, ד"ה ולכך) שכתב דכמו שאמרו חז"ל (נדה יג:) דאין בן דוד בא עד שיכלו כל הנשמות שבגוף, כך ברוחניות אין בן דוד בא עד שיכלו כל חידושי התורה שהם בבחינת הולדות נשמות חדשות, ובלשונו 'ולכך, בצאת כל ספר וספר כדת הוא התקרבות הגאולה במהרה בימינו', אם כן תקוה מלאה לבי שספרא הדין יפעול לקרב הגאולה אשר אנו מצפים לה בכל יום תמיד, ואז יראו עינינו וישמח לבנו מה שאמרו בזוהר הק' שלעתיד לבוא לא יתבטל כח יצר הרע מן העולם, רק יישאר כדי שיהיה 'חדוותא דשמעתתא' יהי רצון שנזכה ונחיה ונראה במהרה בימינו אמן.

בהודאה על העבר ובקשה על העתיד

כ"ה ניסן תשפ"ו – יוד"ק של אא"ז בעל דברי חיים מצאנז זיעוכי"א

ירחמיאל ישראל סעקולא

בן אאמו"ר הגה"צ רבי מרדכי דוב שליט"א

אבד"ק עמק תפלה הארנוסטייפל

ספר
חדוותא
דשמעתתא

פרק ראשון - בתולה נשאת

סימן א

הגיע זמן ולא נישא

סתירת רש"י אם חיוב מזונות
הוא מדאורייתא או מדרבנן

כמה קושיות בדברי רש"י
ביסוד חיוב מזונות בהגעת זמן

א] **במשנה** (ג.), בתולה נשאת ליום הרביעי ואלמנה ליום החמישי. ובגמרא, מפני מה אמרו בתולה נשאת ליום הרביעי לפי ששינו הגיע זמן ולא נישא אוכלות משלו ואוכלות צתרומה, יכול הגיע זמן באחד בשבת יהא מעלה לה מזונות, לכך שינו בתולה נשאת ליום הרביעי וכו', ע"כ.

ב] **ועוד** יש להקשות צעיקר דצרי רש"י, אמאי הולך כאן כלל לכתוב מקור חיוב מזונות, וכי כל היכא שנזכר חיוב מזונות בגמרא כתב לטעמו ומקורו של חיוב זה, וז"ל. אכן לכאורה כוונת רש"י דצרי כאן לחדש שחיוב מזונות בהגעת זמן הוא אותו חיוב מזונות שיש לאחר נישואין, ולכך הביא הכא המקור מפרק נערה ששם הוא חיוב מזונות לאחר נישואין, ולא הביא המקור מפרק אף על פי (ו.) ששם איתא חיוב מזונות בהגעת זמן, שצא לומר שחיוב אחד הוא עם החיוב הכללי לאחר הנישואין.

אבן דבר זה נריך ביאור רצ למה צאמת הוי אותו החיוב, הרי חיוב מזונות דהתם הוי רק אחר נישואין כמצואר צמשה צפרק נערה, ולארוסה אין מזונות, והיאך חיוב המזונות דהכא בהגעת זמן הוא אותו חיוב מזונות כחיוב מזונות שנשואה, וז"ל.

ופירש רש"י (ד"ה אוכלות) וז"ל, שהצטל חייב צמזונות אשתו מתקנת בית דין צפרק נערה, עכ"ל. והקשו צשו"ת חיים ושלום (להגר"ח פלאגי ז"ל, אכן העזר סימן מא) וצחידושי רבי ראובן (סימן א) היאך כתב רש"י כאן שחיוב מזונות הוא מתקנת בית דין, והרי כתב רש"י (שמות כא, י) על הפסוק "שארה כסותה ועונתה לא יגרע" ד"שארה" דקרא היינו מזונות, ומצואר שחיוב מזונות הוא מן התורה, וכן מצואר דצרי לקמן (ע: ד"ה שהגיע) שחיוב מזונות צנשואה הוא מדאורייתא. וקותר לדצרי כאן שחיוב מזונות הוא רק מתקנת בית דין, וז"ע.

תמצית הקושיות

נמצא דיש לנו שתי קושיות עיקריות דדברי רש"י כאן. (א) כמה שכתב שחיוז מזונות הוא מדרבנן, קשה שכתב בשאר מקומות שחיוז מזונות הוא מן התורה. (ב) כמה שכתב שחיוז מזונות בהגעת זמן הוי חלק מחיוז מזונות דלאחר נישואין, קשה מסבירא אמאי הוי כן, וכן ממה שכתב בשאר מקומות שהוא חיוז נפרד, ול"ע.

סתירת האבני מילואים אם מזונות הוי תנאי כתובה

ג] **והנראה** כזה צ"ד, בהקדס לבאר יסוד גדול בעיקר חיוז מזונות דנשואה. דהנה בגמרא לקמן (נא.), המוחלת כתובה לבעלה אין לה מזונות, ופירש רש"י (ד"ה אין לה) דהיינו דוקא מזונות דאלמנות ומשום דתנאי כתובה ככתובה, ולכך בכלל מחילתה על הכתובה יש מחילה אף על המזונות, ומבואר דדבריו שרק חיוז מזונות לאחר מיתה הוא מתנאי כתובה, אבל חיוז מזונות מחיים אינו מתנאי כתובה, וכן כתבו הרא"ש (סימן כד) והר"ן (יט: מדפי הרי"ף ד"ה מוחלת) בדעתו.

והקשה באבני מילואים (סימן נא ס"ק ו) מהא דאיבעיא לן ביצמות (פה.), אלמנה לכהן גדול גרושה וחלושה לכהן הדיוט יש להן מזונות או אין להן מזונות, היכי דמי אילימא דיתצו תותיה בעמוד והולא קאי מזונות אית לה, לא נריכא שהלך הוא למדינת הים ולותה ואכלה מאי, מזוני תנאי כתובה נינהו מדאית לה כתובה אית לה מזוני, או דלמא כתובה דלמשקל ומיפק אית לה, מזוני דלמא תיעכב גביה לית לה, ע"כ. הרי מבואר להדיא בגמרא דאף חיוז מזונות מחיים הוא מתנאי כתובה, ודלא כמבואר ברש"י שחיוז מזונות מחיים אינו מתנאי כתובה, ונשאר האבני מילואים בקושיא.

יסוד המגיה באבני מילואים שיש שני חיובי מזונות

ד] **וברתב** המגיה מהרי"א ענין ז"ל בהגהה שם יסוד גדול דלעולם איכא שני דינים בחיוז מזונות.

ועוד קשה על זה, דנראה להוכיח מדברי רש"י צעני מקומות שחיוז מזונות בהגעת זמן הוא חיוז אחר מחיוז מזונות אחר נישואין, ודלא כמבואר דדבריו הכל דהויא מחמת עיקר החיוז מזונות.

א) ברש"י לקמן (ע"ט) כתב לבאר מה דאיתא שם בגמרא שהמדיר את אשתו בהנאה לא חל הנדר כיון שהוא משועבד לה למזונות מדאורייתא, אבל אם הדירה כשהיא ארוסה חל הנדר כיון שחייב צמזונות רק מדין הגעת זמן, וזה חיוז המזונות הוא רק מדרבנן. ומבואר שחיוז מזונות בהגעת זמן הוא חיוז נפרד מחיוז מזונות דנשואה, ולכך נשואה לא חל הנדר, ובארוסה בהגעת זמן חל הנדר.

ב) איתא בגמרא לקמן (טז:), אמר רבי זירא כל מקום שאמרו חכמים מגורשת ואינה מגורשת בעלה חייב צמזונותיה, ע"כ. ופירש רש"י (ד"ה מגורשת) דהיינו אפילו מן האירוסין. וכתב בתוספות הרא"ש (ד"ה לאו) וז"ל, ויש מקשים היכי מצי לפרש מן האירוסין, הא אפילו כשאינה גרושה ארוסה לית לה מזוני. ונראה לי דלא קשה דכיון דהויא מגורשת ואינה מגורשת ואגידא ציה ולא מציא לאנסובי לעלמא חייב צמזונותיה, ואין חילוק בין מן האירוסין בין מן הנשואין, והוי כמו דהגיע זמן וז"ל נשאו, עכ"ל. ומבואר דדבריו שסוד חיוז מזונות בהגעת זמן הוא כמה שהיא מעוכבת מחמתו, ולכך כתב לדמות את החיוז מזונות צספק מגורשת לחיוז מזונות בהגעת זמן. והנה הך חיוזא דמגורשת ואינה מגורשת בודאי אינו חלק מעיקר החיוז מזונות, ורק הוי חיוז מחודש שחידש ר' זירא מטעם דמעוכבת מחמתו, ומדדימה התוספות הרא"ש חיוז מזונות דהגעת זמן לזה, מבואר דגם חיוז מזונות דהגעת זמן הוי חיוז חדש, ואינו חלק מעיקר החיוז מזונות. ואם כן קשה כמה שמבואר דדברי רש"י כאן שחיוז מזונות בהגעת זמן שייך לחיוז מזונות דנשואה, ולע"ג.

ובמילא יישב בזה קושיית האצני מילואים, דבאמת לעולם מה שכתב רש"י לקמן נג. דמוזנות מחיים לא הוי תנאי כתובה ולכך מוחלת כתובה לא מחלה המוזנות ללאו מתנאי כתובה נינהו, הכוונה בזה הוה מכיון דתמיד יש עיקר החיוב מוזנות מלד 'האישות', דזה באמת לא הוי תנאי כתובה, ולכך במוחלת כתובה לא מחלה המוזנות כיון דלעולם נשאר חיוב מוזנות מלד האישות. אבל הגמרא יצמות דמבואר שם דמוזנות הוה רק תנאי כתובה שם מיירי באלמנה לכהן גדול, וכיון דאסורה לו אז אין כאן 'אישות', וא"כ שפיר כל החיוב הוה רק מלד התנאי כתובה שבו, ולכך שפיר קאמרי שם בגמרא דמוזנות תנאי כתובה נינהו.

למדנו מדבריו יסוד גדול, והוא, דחוק מהחיוב מוזנות העיקרי דנחלקו צו אם הוי מדאורייתא או דרבנן, יש תמיד חיוב שני, והוא מכלל החיוב מוזנות דאלמנה, דאינו מוגבל דוקא לאלמנה, רק כל אשה שיש לה צעל המעכזה להנשא חייב הצעל לזונה, ואפילו אם הוה חי.

ראיית הצפנת פענח מדברי הרמב"ם ליסוד זה

[ה] **וביסוד** זה מבואר בדברי הרמב"ם, דכתב הרמב"ם (פרק יב מהלכות אישות הלכה ג) עשרה חיובים שמתחייב הצעל לאשתו בנישואין וכתב וז"ל, שלשה מהן מן התורה ואלו הן שארה כסותה ועונתה, שארה א"ו מוזנותיה וכו', עכ"ל, הרי פסק דמוזנות דאורייתא. וזהלכה ד' שם כתב וז"ל, ועוד תקנו חכמים שיהיו מעשה ידי האשה כנגד מוזנותיה. ופדיונה כנגד אכילת פירות נכסיה. וקצורתה כנגד ירושתו לכתובתה. לפיכך אם אמרה האשה איני ניזונית ואיני עושה שומעין לה ואין כופין אותה. אבל אם אמר הצעל איני זנך ואיני נוטל כלום ממעשה ידיך אין שומעין לו שמא לא יספקו לה מעשה ידיה במוזנותיה. ומפני תקנה זו יחשבו המוזנות

האחד, חיוב מצד האישות שיש צנייהם, וזה נחלקו אי הוה חיוב מן התורה או מדרבנן, וזהו עיקר חיובא דמוזנות. אבל יש גם חיוב שני, והוא, חיוב מוזנות דא"למנה, דבאמת אינו דין מיוחד לאלמנה, רק יסוד החיוב הוה חיוב כללי דכל פעם שהיא מעוכבת במוחלת להנשא חייב לזונה, ולכן אלמנה כל זמן שיושבת בציתו ואינה נישאת מחמת כבודו כמבואר בסוגיא לקמן (נד). יש לה מוזנות. אבל אין זה מיוחד דוקא לאלמנה, רק אפילו אשה שיש לה צעל, מכל מקום תמיד רמיא עליו חיובא משום דהאשה מעוכבת מחמתו להנשא. ורק דדרך כלל אינו נוגע חיוב זה, כיון דבלאו הכי כבר חייב מלד עיקר החיוב מוזנות. אבל יש מזה נפקא מינה ציור דליכא אישות צנייהם, וכדיבואר כמה צירים, אז צבי האי גוונא אע"ג דהצעל חי מכל מקום ליכא חוב מוזנות העיקר דמלד האישות, כיון דאין צנייהם אישות, ואז חייב במוזנות רק מלד הא דסוף כל סוף מעוכבת מחמתו להנשא, ולא גרעה מאלמנה.

ודוגמא אחד לחיוב זה דמשכחת לה גם מחיים הוה בספק מגורשת, דמבואר בגמרא (לקמן נז:) דחייב לזונה, והטעם מבואר שם בתוספות הרא"ש (ד"ה לאו) שהבאנו לעיל, דהוה משום דמעוכבת מחמתו להנשא, ואין זה תקנה מיוחדת למגורשת ואינה מגורשת, רק הוה מכלל החיוב מוזנות דאלמנה, דיש כאן חיוב מוזנות בכל פעם שמעוכבת מחמתו להנשא, ואפילו היכא דליכא אישות, כגון בספק מגורשת דיש ספק אישות ומספק אינו חייב, אעפ"כ חייב במוזנות משום דמעוכבת מחמתו להנשא.

ועוד דוגמא לזה כתב שם דהוה היכא דיש איסור בהנישואין, כגון אלמנה לכהן גדול, דאז כיון דאיכא איסורא אין כאן 'אישות', ולכך כל החיוב צבי האי גוונא הוי רק מכח התנאי כתובה דאלמנה, דסוף כל סוף היא מעוכבת מחמתו להנשא, ולכך חייב במוזנותיה.